

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Renata KAŠPAROVÁ**

Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Podniková ekonomika**

Název tématu: **Podmínky pro rozvoj sociálního podnikání
v České republice**

Zásady pro vypracování:

1. Charakteristika – sociální podnikání, sociální ekonomie, sociální firma, koncept soc. podnikání.
2. Současný koncept sociálního podnikání.
3. Dotazníkové šetření – sociálního podnikání v Liberci.

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta

Studijní program: N 6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika

Podmínky pro rozvoj sociálního podnikání v České republice

Conditions for development social business in the Czech Republic

47
DP-EF-KPE-2010-47

RENATA KAŠPAROVÁ

Vedoucí práce: Ing. Martina Prskavcová, Ph.D., Katedra podnikové ekonomie

Konzultant: Ing. Jaroslava Syrovátková, Ph.D., Ekonomická fakulta

Počet stran 69

Počet příloh 8

Datum odevzdání 07. 05. 2010

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 07. 05. 2010

Anotace

Hlavním tématem diplomové práce je zmapování sociálního podnikání ve statutárním městě Liberec. Práce se zabývá konceptem sociálního podniku a jeho možnou dimenzí. Zahnuje tento fenomén do teoretického a historického kontextu. Definuje pojem sociální ekonomika, sociální podnikání, sociální podnik a zkoumá možné podmínky pro rozvoj podnikání v této oblasti.

Součástí práce je vymezení také neziskového sektoru, který je důležitou oblastí sociálního podnikání. V rámci ekonomie hlavního proudu jsou sociální podniky pojímány jako subjekty korigující tržní nedokonalosti. Sociální podniky kladou velký důraz na tzv. skupinu osob znevýhodněných na trhu práce. Do skupiny se řadí lidé, kteří se snaží začleňovat zpět do společnosti, a právě sociální ekonomika dává těmto skupinám osob velkou šanci v podobě pracovních příležitostí v neziskové oblasti.

Praktická část se zabývá využitelností sociálního podnikání mezi neziskovými organizacemi ve statutárním městě Liberec a jejich povědomím o dané problematice na základě dotazníkového šetření. Dotazník byl jednotlivým neziskovým organizacím poslán elektronickou formou. Z šetření je patrné, jak malá informovanost a uplatnění v praxi o sociálním podnikání mezi dotazovanými subjekty je. Koncept sociálních podniků má velký význam a smysl na trhu práce a v oblasti třetího sektoru, pro jeho rozvoj je nezastupitelným předmětem podnikání pro neziskové organizace. Rozhodnutí subjektů stát se sociálním podnikem je jistě dobrým startem pro vytvoření přijatelných pracovních podmínek a pracovního zázemí pro znevýhodněné občany ve statutárním městě Liberec.

Klíčová slova

Sociální ekonomika, sociální podnikání, sociální firma, sociální podnik, nestátní neziskové organizace.

Annotation

The main theme of this thesis is to map the social enterprise in the city of Liberec. Work deals with the concept of social enterprise and its possible dimensions. This phenomenon involves the theoretical and historical context. Defines the concept of social economy, social enterprise, social business and to explore possible conditions for business development in this area.

Part of this work is the definition of a non-profit sector, which is an important area of social enterprise. Within mainstream economics, social businesses are treated as entities correcting market imperfections. Social businesses place great emphasis on so-called group of people disadvantaged in the labor market. The group is among people who are trying to integrate back into society, and just social economy gives these groups of people a great chance in the form of jobs in the nonprofit field.

The practical part deals with the utility of social enterprise among nonprofit organizations in the city of Liberec and their awareness of the issue by survey. The questionnaire was sent to various nonprofit organizations in electronic form. The survey shows how little awareness and practical application of social enterprise among subjects is questioned. The concept of social businesses is of great importance and meaning of the labor market and the third sector, for its development, is an irreplaceable business for nonprofit organizations. Decision to become social actors now is certainly a good start to create acceptable working conditions and working facilities for disadvantaged people in the city of Liberec.

Keywords

Social economist, social enterprise, social business, social enterprise, non-profit organizations.

Obsah

ANOTACE	5
ANNOTATION.....	6
OBSAH	7
SEZNAM ZKRATEK A SYMBOLŮ	10
SEZNAM TABULEK	12
SEZNAM OBRÁZKŮ	13
ÚVOD	14
1 CHARAKTERISTIKA	15
1.1 Sociální ekonomie	15
1.2 Sociální ekonomika	15
1.3 Sociální podnikání	17
1.4 Sociální podnik (firma).....	18
1.5 Shrnutí	22
2 KONCEPT SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICCE	23
2.1 Vývoj konceptu sociálního podnikání na území České republiky	23
2.2 Shrnutí	28
3 KONCEPT NEZISKOVÉHO SEKTORU	29
3.1 Definice neziskového sektoru.....	29

3.2 Rozdělení neziskových organizací v České republice.....	31
3.3 Typy nestátních neziskových organizací.....	34
3.4 Vymezení prostoru působení neziskového sektoru.....	38
3.5 Shrnutí	40
4 SOUČASNÝ ROZVOJ SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	41
4.1 Principy rozvoje sociálního podnikání	41
4.2 Podmínky pro rozvoj sociálního podnikání.....	43
4.3 Současné trendy rozvoje sociální ekonomie v Evropě.....	44
4.4 Zahraniční zkušenosti	44
4.5 Shrnutí	49
5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	50
5.1 Přípravná etapa dotazníkového šetření	50
5.2 Základní popis souboru	51
5.3 Numerické výsledky souboru	52
5.4 Interpretace výsledků.....	60
5.5 Poskytovatelé sociálních služeb ve statutárním městě Liberec.....	63
5.6 Shrnutí rozvoje sociálního podnikání ve statutárním městě Liberec.....	68
ZÁVĚR.....	69
SEZNAM LITERATURY	

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA č. 1: Dotazník

PŘÍLOHA č. 2: Tab. 6 (6. otázka) - Co podle Vás brání výraznějšímu prosazení sociálního podnikání v České republice? (označte max. 2 možnosti)

PŘÍLOHA č. 3: Tab. 7 (7. otázka) - Zaměřujete se na zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce? (uved'te %)

PŘÍLOHA č. 4: Tab. 9 (9. otázka) - Plánujete do budoucnosti ve Vaší organizaci sociální podnikání zařadit jako předmět podnikání?

PŘÍLOHA č. 5: Tab. 10 (10. otázka) - Jaká je Vaše současná právní forma organizace?

PŘÍLOHA č. 6: Tab. 11 (11. otázka) - Jak dlouho služby poskytujete?

PŘÍLOHA č. 7: Tab. 12 (12. otázka) - Počet zaměstnanců?

PŘÍLOHA č. 8: Tab. 13 (13. otázka) - Máte zájem o případnou spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci v oblasti sociálního podnikání?

Seznam zkratek a symbolů

Zkratky

ad.	a další
aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
EU	Evropská unie
ILO	Mezinárodní organizace práce
max.	maximálně
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
např.	například
NNO	nestátní neziskové organizace
NS	neziskový sektor
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OPS	Obecně prospěšné společnosti
podn.	podnikatelský
příp.	případně
PS	pracovní skupina
resp.	respektive
Sb.	sbírka
SŠ	Střední škola
sv.	svatý
TBC	tuberkulóza
tj.	to jsou/je
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvané
vč.	včetně
VŠ	Vysoká škola
zam.	zaměstnanci

Symboly

Kč	Koruna česká
§	paragraf
%	procenta

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Znáte pojem SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ?

Tabulka č. 2 Co si pod pojmem SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ představíte, definujte:

Tabulka č.3 Víte, co Vám přinese SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ, pokud jej uplatníte ve vaší organizaci? Popište:

Tabulka č. 4 Znáte nějaký zahraniční stát, kde KONCEPT SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ funguje?

Tabulka č. 5 Myslíte si, že jsou k dispozici dostatečné informace o sociálním podnikání?

Tabulka č. 8 Z jakých zdrojů je Vaše činnost financována? Mezi uvedené příklady rozdělte 100 %.

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 Sociální podniky mezi družstvy a neziskovým sektorem

Obrázek č. 2 Model národního hospodářství podle V. A. Pestoffa ve zpracování J. Rektoříka

Obrázek č. 3 Logo značky Social Enterprise

Obrázek č. 4 Prosazení sociálního podnikání v České republice

Obrázek č. 5 Zdroje financování

Obrázek č. 6 Sociální podnik jako předmět podnikání ve Vaší organizaci

Obrázek č. 7 Právní forma organizací

Obrázek č. 8 Doba poskytování sociálních služeb

Obrázek č. 9 Počet zaměstnanců v organizaci

Úvod

Nejdůležitějším důvodem proč se zabývat sociální ekonomikou a jejím zlepšováním, je prospěšnost pro společnost a neziskový sektor. Poskytnout dostatečné informace, vzdělání, příležitosti pro každý subjekt na trhu, a tím je podpořit k sociálnímu podnikání. Podpořit subjekty na trhu, prostřednictvím poskytnutí informací, se snaží tato práce, která se zabývá sociální ekonomikou a podmínkami pro rozvoj sociálního podnikání v České republice.

Cílem této práce je přiblížení pojmu sociální ekonomiky a sociálního podnikání ve statutárním městě Liberec. Jak to vlastně se sociálním podnikáním ve statutárním městě Liberec vypadá? K odpovědi na tuto otázku pomůže oslovení jednotlivých neziskových organizací a zjištění, jak dalece znají tento pojem, a jestli jsou či nejsou sociálním podnikem. V první části práce jsou charakterizovány pojmy sociální ekonomie, sociální ekonomika, sociální podnikání či sociální podnik a jeho odlišnosti od ziskových společností. Dále práce přibližuje vývoj neziskového sektoru a současnou legislativu nestátních neziskových organizací. Základní formy organizací, které se snaží o zlepšení životní úrovně jedinců, kteří patří do skupin obyvatelstva znevýhodněných na trhu práce. Ve společnosti mezi lidmi vznikají nerovnosti, které se sociální politika snaží řešit nebo redukovat. Lidé, kteří jsou těmito nerovnostem vystaveny patří zejména nezaměstnaní, lidé bez dostatečného vzdělání, senioři, absolventi škol bez praxe, chudí lidé, matky s malými dětmi. Zvláštní skupinou tvoří lidé se zdravotními problémy, kteří nejsou schopni vést svůj život samostatně. Dále pak osoby, které se začleňují zpět do společnosti, a to po návratu z výkonu trestu, bezdomovci, drogově závislí či z psychiatrických léčeben.

V další části práce jsou shrnuté podmínky a principy pro rozvoj sociálního podnikání v České republice. Tato část se zaměřuje také na státy Evropské unie, kde sociální podnikání není cizím pojmem a ukazuje, jak to může fungovat, když se sociální podniky definují v zákoně. Práci uzavírá analýza znalostí a možností využití sociálního podnikání ve statutárním městě Liberec, provedena dotazníkovým šetřením mezi neziskovými organizacemi spadající pod jednotlivé pracovní skupiny uvedené v katalogu poskytovatelů tzv. Komunitním plánování sociálních služeb regionu Liberec.

1 Charakteristika

Ve snaze přiblížit koncept sociálního podnikání se pokouší o jeho obecnou charakteristiku, resp. vysvětlení jednotlivých pojmů a zaměření se na vývoj sociálního podnikání v České republice.

1.1 Sociální ekonomie

Sociální ekonomie nemůže být poměřována výlučně v podmínkách ekonomických výkonů, což je beztak potřebné pro dosažení jejich cílů, ale musí především být poměřována přínosem v oblasti solidarity, sociální soudržnosti a teritoriálními svazky. Organizace sociální ekonomie jsou ekonomickými a sociálními aktéry činnými ve všech sektorech. Jsou charakterizovány v zásadě svými cíli a jsou odlišnou formou podnikání. Sociální ekonomie zahrnuje organizace jako jsou družstva, vzájemné společnosti, sdružení a nadace. Sociální ekonomie je založena na principu solidarity, vytváří vysoce kvalitní pracovní místa, kvalitnější život a nabízí rámec vhodný pro nové formy podniku a práce. Hraje důležitou úlohu v místním rozvoji a v sociální soudržnosti. Sociální ekonomie je sociálně odpovědná a přispívá ke stabilitě a pluralitě ekonomických trhů.¹

1.2 Sociální ekonomika

Sociální ekonomiku poznáme podle toho, že se zabývá autonomními soukromými hospodářskými aktivitami, které uskutečňují různé typy organizací, jejichž cílem je služba členům nebo místní komunitě především prostřednictvím podnikání. Je orientovaná na řešení otázek zaměstnanosti, sociální soudružnosti a místní rozvoj. Vniká a rozvíjí se na konceptu trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.

Sociální ekonomika umožňuje občanům aktivně se zapojit do rozvoje regionu. Vytváření zisku sociálního podniku je žádoucí, není však primárním cílem. Případný zisk

¹ *Sociální firma – šance pro znevýhodněné na trhu práce* [online]. Praha: Fokus Praha, o.s., 2006 [cit. 2009-10-16]. Dostupný na WWW: <<http://www.socialnifirmy.cz/index.php?action=main&subject=13&lang=cz>>.

je přednostně užíván k rozvoji aktivit organizace a pro potřeby místní komunity. Vnitřní vztahy v sociálních podnicích směřují k maximálnímu zapojení pracovníků do rozhodování a k samosprávě, vnější vztahy s okolím posilují sociální kapitál. Právní forma subjektů sociální ekonomiky není rozhodující principálním je sledování obecně prospěšných cílů. Subjekty sociální ekonomiky jsou sociální podniky a organizace podporující jejich činnost v oblasti vzdělávání, poradenství a financování.²

Sociální ekonomika je tak záležitostí samotných občanských iniciativ v rámci privátního sektoru, respektive jeho neziskové a ne-pro-ziskové ekonomiky s účastí na trhu a redistribucí zisku. Je cestou maximální zaměstnanosti a sociální soudružnosti při respektování variability zájmů a užitků občanů. Je cestou z pasti chudoby a pasti sociálních dávek, a to vlastním přičiněním osob a jejich skupin. Sociální ekonomika je partnerem moderního sociálního státu při společném poskytování „sociální rovnosti příležitosti.“³

Pan profesor Marco Musela z katedry Ekonomických teorií a aplikací neopolské Univerzity Federica II. definoval sociální ekonomiku: „Podmínkou vzniku a fungování sociální ekonomiky je vytvořit prostředí, kde důležité místo zastávají neziskoví poskytovatelé služeb a sociálně orientovaní podnikatelé. Jde o systém, v němž se prolíná účast státu a neziskového sektoru, regionu a obce; to vše ve prospěch lidí v obtížných sociálních situacích. Tento nový obor ekonomiky se nicméně musí rozvíjet efektivně a transparentně.“

V kontextu současnosti J. Defourny vymezuje sociální ekonomiku na základě jejích institucí, sektorové pozice a principů. Podle něho tvoří sociální ekonomiku družstva, vzájemné pojišťovny/vzájemné společnosti, nadace a některé typy neziskových organizací. Defournyho vymezení sektorové pozice subjektů sociální ekonomiky koresponduje s oblastí samosprávného občanského mix sektoru popsaneho v modelu V. A. Pestoffa. J. Defourny tuto oblast nazývá třetím sektorem moderních ekonomik s tím, že třetí sektor chápe v jeho širším evropském pojetí.

² *Projekt Tématická síť pro sociální ekonomiku – Nová ekonomika, o.p.s.* [online]. Praha: Nová ekonomika. o.p.s., 2009 [cit. 2010-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.socialni-ekonomika.cz/cs/slovník-pojm.html>>.

³ *Sociální firma – šance pro znevýhodněné na trhu práce* [online]. Praha: Fokus Praha, o.s., 2006 [cit. 2009-10-16]. Dostupný na WWW: <<http://www.socialnifirmy.cz/index.php?action=main&subject=13&lang=cz>>.

Mezi principy, z nichž by měly subjekty sociální ekonomiky vycházet, zahrnuje tyto:

1. služba vlastním členům či komunitě je nadřazena nad generováním zisku v ekonomickém slova smyslu,
2. nezávislost subjektů na veřejném sektoru,
3. princip demokratického řízení, např. jeden člen – jeden hlas či jiná podoba společného rozhodování. V obecné rovině jde o předpoklad rovnocennosti všech členů, např. možnost členů podílet se na rozhodování nehledě na výši jejich podílu,
4. primární je lidský rozměr. Lze říci, že lidská práce zaměstnává kapitál. Kapitál a případný zisk podniku je reinvestován, někdy může být zisk v určité míře rozdělen členům.⁴

1.3 Sociální podnikání

Pojem sociální podnikání není definován v zákoně, jako jsou definovány akciová společnost nebo společnost s ručením omezeným. Sociální podnikání není až tak novým pojmem, ale do podvědomí studentů, lidí, organizací, různých institucí se v České republice dostává pomalu.

Sociální podnikání je soustavná činnost, prováděna samostatně, pod vlastním jménem, na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku, který slouží k naplnění sociálního cíle. Sociální podnikání oživuje mezilidské vztahy v lokalitě či v regionu, přináší zisk, který podle toho, co si stanoví sociální podnik – je spotřebováván pro rozvoj podniku nebo pro veřejně prospěšné cíle. Sociální podnikání řeší prostřednictvím samostatné podnikatelské aktivity a účasti na trhu otázky zaměstnanosti, sociální soudržnosti a místního rozvoje. Svou činností podporuje solidární chování, sociální začleňování a růst sociálního kapitálu zejména na místní úrovni s maximálním respektováním trvale udržitelného rozvoje.⁵

⁴ BORZAGA, C., DEFOURNY, J. *The Emergence of Social Enterprise*. 1st Edition. London: Routledge, 2001. s. 6 – 7. ISBN 0-415-25301-2.

⁵ *Sociální firma – šance pro znevýhodněné na trhu práce* [online]. Praha: Fokus Praha, o.s., 2006 [cit. 2009-10-16]. Dostupný na WWW: <<http://www.socialnifirmy.cz/index.php?action=main&subject=13&lang=cz>>.

1.4 Sociální podnik (firma)

Sociální podnik je podnik, jehož cíle a záměry spočívají primárně v sociální oblasti. I když se stále jedná o podnik, má sociální podnik specifický rys – reinvestování svého zisku do podniku nebo do místní komunity, což mu umožňuje dosahovat sociálních nebo ekologických cílů. Sociální podnik funguje tak, aby dosáhl sociálních cílů, jako je vytváření pracovních příležitostí, vzdělávání nebo poskytování místních služeb, založených na etických hodnotách, jako například zvyšování kvalifikace místních komunit. Výsledkem těchto cílů je „sociální prospěch“ nebo přínos pro společnost.

Principem sociálních podniků, využívajících podnikání k dosažení veřejného blaha, je myšlenka mít potenciál k vytvoření silné, udržitelné ekonomiky bez sociální exkluze. Mnoho sociálních podniků umožnilo jednotlivcům a komunitám vzájemně spolupracovat s cílem revitalizace jejich čtvrtí.

Sociální podnik může mít mnoho forem, což často vede ke zmatenému definování tohoto pojmu. Formy sociálního podniku se liší ve smyslu právního statusu a vztahu mezi komerčními a sociálními aspekty podniku. Může jít o dobrovolnou společnost, družstvo, vzájemnou společnost nebo o společnost s ručením omezeným.

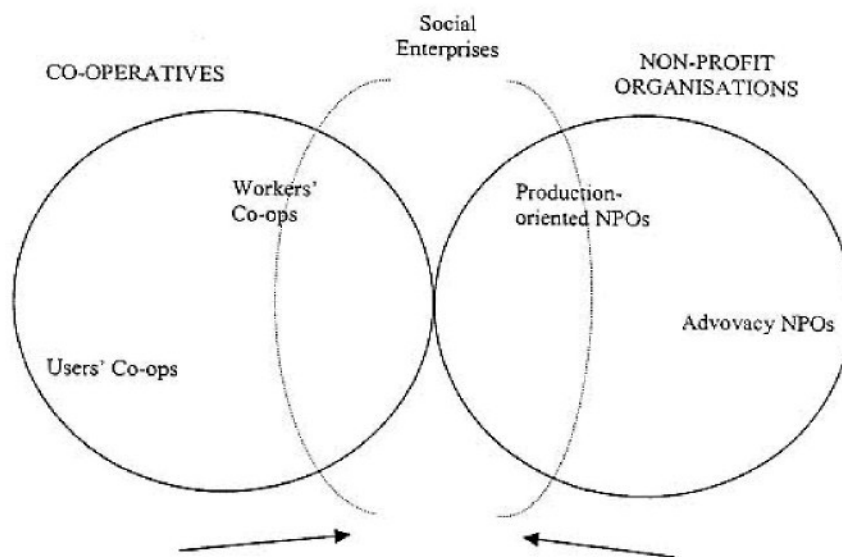
Dobrý sociální podnik působí nejen ve svém bezprostředním okolí a na své zaměstnance, ale i na širší komunitu: péče o životní prostředí, třídění odpadů, zvýšení zájmu o věci veřejné, zvýšení zájmu o kulturní život komunity, zlepšení sousedských vztahů, sousedská výpomoc při pracovních činnostech, nemoci, dobrovolná činnost při kultivaci veřejného prostoru nebo sociální kontrola v dané lokalitě.⁶

Pojem sociálního podniku vychází z konceptu sociální ekonomiky. Na obrázku č. 1 tvoří vlastně spojnici mezi sociálně orientovanými ne-pro-ziskovými a ekonomicky aktivními neziskovými organizacemi. Defourny⁷ říká, že „družstva a nevládní neziskové organizace by se nikdy nesetkaly, nebýt konceptu sociálního podniku jako nástroje veřejných politik.“

⁶ Co je sociální podnik? *Os noviny: zpravodajský portál o občanské společnosti* [online]. 2007 [cit. 2009-10-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.osnoviny.cz/socialni-podnikani-v-ceske-republice-teorie-a-praxe>>.

⁷ DEFOURNY, J. Sociální podniky v rozšířené Evropě. Koncept a skutečnosti. [online]. Praha: CECOP-EST 2004. [cit. 2009-11-13]. Dostupné na WWW: <http://www.cecop-est.cz/download/Socialni_podniky_Defourny_EMES1.pdf>.

Na jedné straně, což znázorňuje levá kružnice, představuje tradici družstevnictví. Pravá kružnice představuje tradici projektů a spolkových hnutí. Uvnitř obou kružnic jsou vzájemně prospěšné společnosti umístěny buď zcela vlevo nebo zcela vpravo. Obecně prospěšné společnosti jsou naopak umístěny tam, kde se k sobě kružnice přibližují (což znázorňuje další, tečkovaná kružnice). Sjednocující charakter konceptu sociálního podniku spočívá především v tom, že se obě kružnice vzájemně přibližují a jsou si blízké.

Obr. 1 Sociální podniky mezi družstvy a neziskových sektorem

Zdroj: DEFOURNY, J. Sociální podniky v rozšířené Evropě. Koncept a skutečnosti. [online]. Praha: CECOP-EST 2004. [cit. 2009-11-13]. Dostupné na WWW: <http://www.cecop-est.cz/download/Socialni_podniky_Defourny_EMES1.pdf>.

Obecné znaky odlišující sociální podniky od ziskových společností

- Nadřazenost jednotlivce a sociálního cíle nad kapitálem,
- dobrovolné a otevřené členství,

- kombinace zájmů členů a nebo všeobecného zájmu,
- obrana a aplikace principu solidarity a odpovědnosti,
- autonomní řízení a nezávislost na vládách,
- demokratické řízení členy (kromě nadací) – rozhodování o činnosti organizace i o směřování ekonomické složky zisku by mělo probíhat na principu jeden člen, jeden hlas,
- rozhodující část vytvořeného zisku je použita na uskutečňování trvale udržitelných rozvojových cílů, služeb v zájmu členů nebo na všeobecný prospěch.⁸

Základní rozdíly sociální firmy vs. běžná firma:

a) sociální firma

- zřizovatel: právnická nebo fyzická osoba,
- právní statut: v České republice není legislativně vymezen, zakladatel musí být oprávněný k podnikání a přijmout veřejný závazek ve formě poslání jež naplňuje definice sociální firmy,
- účel založení: podnikat a zaměstnávat osoby znevýhodněné na trhu práce i osoby bez znevýhodnění, integrace znevýhodňuje zisk prostředků pro veřejně prospěšné aktivity,

b) běžná firma

- zřizovatel: právnická nebo fyzická osoba,
- právní statut: založení dle obchodního/živnostenského zákona,
- účel založení: podnikání za účelem dosažení zisku.⁹

1.4.1 Standardy sociální firmy

Standardy sociální firmy vznikly z potřeby definovat a rozpoznat sociální firmu v podmínkách České republiky a tím ji odlišit od dalších modelů zaměstnávání znevýhodněných osob. Mají napomoci k ujasnění hlavních charakteristik sociální firmy a porozumění základním hodnotám, ke kterým se sociální firma hlásí. Cílem standardů je

⁸ Salvatore Vetro. *Elexies* [online]. 2009 [cit. 2010-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.elexies.info/>>.

⁹ Zdroj vlastní

zajištění transparentnosti sociálních firem ve vztahu k: zákazníkům, zaměstnancům, veřejným institucím, organizacím a agenturám, poskytovatelům služeb v oblasti zaměstnanosti, potenciálním donátorům a investorům.

Mezi standardy sociální firmy lze zahrnout oblasti:

- poslání sociální firmy,
- podnikání,
- financování,
- provoz sociální firmy,
- informovanost a prezentace,
- znevýhodnění zaměstnanci,
- pracovní smlouvy a mzdy,
- etické principy a vnitřní komunikace,
- organizační struktura,
- adaptace,
- udržení,
- profesní rozvoj,
- spolupráce sociální firmy.

1.4.2 Rizika při zakládání sociálního podniku

Zakládání sociálních podniků sebou nesou svá rizika:

- pro splnění pracovních podmínek je potřeba větší množství peněz,
- zaměstnanci těchto podniků nemají velké sociální ohodnocení,
- je potřeba si zažádat o dotace, které se velmi těžko získávají,
- provozovatel sociálního podniku musí mít příslušné živnostenské oprávnění a musí být vyškolen pro zacházení se sociální skupinou, se kterou chce spolupracovat,
- tento druh není jednoduchý také v tom, že jde v podstatě o dobročinnou záležitost, která se provozuje velmi těžko.

1.5 Shrnutí

V této části práce jsme si vysvětlili několik pojmů, jaký je rozdíl mezi sociální ekonomikou a ekonomikou, co si pod pojmem sociální podnikání a sociální podnik představit. Tyto pojmy je potřeba znát, pokud se chceme o sociální podnikání zajímat, dozvědět více či se jim zabývat v neziskové organizaci do budoucnosti. Samostatné chápání a vědění o této problematice nestačí.

Podnikatel, který si chce založit sociální podnik musí být dostatečně vyškolen v sociální oblasti, co se týče komunikace, manipulace a chování se k sociální skupině lidí, kteří budou jeho zaměstnanci (např. je totiž velký rozdíl zaměstnávat psychicky a duševně zdravé občany a ty, kteří jsou začleněny do tzv. sociálních skupin). Do tohoto druhu podnikání se nehodí každý zaměstnavatel, neboť by měl mít v podstatě vztah k dobročinnosti a druhu podnikání, který si zvolí, neboť podnikat v sociálních podnicích nelze ve všech oblastech.

V další kapitole se zaměříme na historický náhled a současný koncept sociálního podnikání v České republice a vysvětlíme si např. pojem znevýhodněné skupiny osob na trhu práce.

2 Koncept sociálního podnikání v České republice

Narůstání celospolečenských problémů jako jsou nezaměstnanost, ohrožování životního prostředí, sociální vyloučení či globalizace, vedou v České republice v posledních letech k postupnému prosazování koncepce sociální ekonomiky jako jedné z moderních cest řešení těchto problémů.

Koncept sociální ekonomiky představuje nové a moderní řešení témat jako integrace osob ohrožených sociálním vyloučením, rozvoj místních zdrojů ad. Vychází z předpokladu, že stát již nemůže v plné míře uspokojovat ani finančně zabezpečovat sociální potřeby všech obyvatel, a že tradiční tržní pojetí nevyhovuje úplně nárokům moderní demokratické společnosti (týká se dostupnosti služeb, uplatnění veřejného zájmu aj.). V následujícím textu budou prezentovány pohledy historického vývoje konceptu sociálního podnikání v dané oblasti.

2.1 Vývoj konceptu sociálního podnikání na území České republiky

Sociální ekonomika vzniká a formuje se pod vlivem myšlenek sociální solidarity a spravedlnosti. Jedním z důvodů je fakt, že se při současném přemýšlení nad podobou české sociální ekonomiky můžeme kromě navazování na zahraniční zkušenosti opřít o vše pozitivní, co bylo vysloveno, vytvořeno a zažíváno v naší minulosti. Myšlenky stavějící lidskou bytost výše než finanční zisk, apelující na vzájemnou solidaritu, svobodu, osobní rozvoj a soběstačnost člověka se staly základem družstevnictví. V České republice navazuje koncept sociální ekonomiky na bohatou historii spolků a družstevnictví. V následujícím textu budou prezentovány pohledy do historie neziskového sektoru od autorů Friče a Goulliho.

2.1.1 Historie spolků a družstevnictví

Již ve středověku a raném novověku je možné pozorovat počátek formování neziskového sektoru u nás. Svědčí o tom například informace o dobročinných činnostech významných osob (Cyril a Metoděj, sv. Václav). V této době se již mluví o dvou oblastech, ve kterých se pomoc – dobročinnost rozvíjí. První oblast se váže na humanitární pomoc a druhá na

pomoc duchovní. Na zmínky o charitativní činnosti v úředních dokumentech se naráží od 13. století. Jsou to listiny, které svědčí o zřizování různých nadací, útulků, ale také klášterů, chrámů. Tyto „spolky“ většinou zabezpečovaly péči o chudé, zdravotně postižené, staré a sociálně znevýhodněné osoby. Lidé se v tomto období mohli stát členy různých vesnických obcí, korporací rytířských nebo mnišských řádů, bratrstev apod.

Mezi nejdůležitější typ sdružování, který je podobný dnešnímu pojetí, jsou spolky tovaryšů, které byly zakazovány nejen královskými, ale i městskými nařízeními. Teprve až po husitských válkách se setkáváme s prvními povolenými. Opětovně byla tovaryšstva zakazována v 16. až 18. století. Tyto korporace měly velmi důležitý význam ve vývoji neziskového sektoru u nás.

Přínosem do vývoje situace bylo přijetí obecního zákoníku rakouského v roce 1811, který platil až do roku 1950. Zákoník umožnil vznik určitého typu právnické neziskové osoby. Práva jednotlivých členů dovolené organizace byla určena smlouvou nebo účelem a zvláštními předpisy. Mezi nedovolené organizace patřily ty, které byly politickými zákony zapovězeny, odporovaly bezpečnosti, veřejnému pořádku nebo etice.

Osvícenství bylo příznačné podporou vědeckého bádání, vzdělávání a vlastenectví. V roce 1784 byla založena Královská Česká společnost nauk nebo v roce 1816 Společnost vlasteneckého muzea v Čechách. V době absolutismu byla existence spolků přísně kontrolována. Po rozpadu bachovského absolutismu znovu dochází k oživení spolkové činnosti, vznikají např. Hlahol, Pražský Sokol.

Na přelomu padesátých a šedesátých let 19. století dochází k zavedení ústavního a parlamentního systému v habsburské monarchii. Zavádění všeobecného, rovného práva a občanských svobod vede k dokončení formování moderního českého národa a začátku formování občanské společnosti. Dochází k bouřlivému rozvoji neziskového sektoru. Činnost organizací se více orientovala na podporu vědy, vzdělávání a kultury. Charitativní činnost (péči o nemocné, chudé) postupně ve větší míře přebíral stát. Velmi důležitý pro rozvoj neziskových organizací byl spolkový zákon vydaný v roce 1867. Zákon umožnil

legalizaci některých dosud neformálních spolků, např. dělnických, konzumních spolků, divadelních, pěveckých atd. Řada tehdy založených organizací přetrvala až do současnosti.

Vývoj neziskového sektoru po vzniku první republiky v roce 1918 navazoval a rozvíjel stav z předešlé doby. Rozvíjelo se velké množství politických stran, vznikaly nové církve a náboženská hnutí. Období po první světové válce zvýraznilo sociální problémy. Jako reakce na ně vznikaly organizace týkající se nejvíce této oblasti (jednalo se o podporu sirotků a vdov, podporu chudých a válečných invalidů). Na řešení těchto problémů se vedle obcí, okresů či státu podílejí i nestátní organizace a nadace. Vznikaly i subjekty, které měly tzv. polooficiální charakter (Československý červený kříž, Masarykova liga proti TBC). Tyto spolky tvořily bohatou síť a spolupracovaly s veřejnými orgány na společných projektech. Ve většině případů zajišťovaly i zdravotní prevenci nebo sociální dohledy nad ústavy. Neziskový sektor neustále sílil, zdokonaloval se a rozšiřoval svoje služby.

Tento rozvoj byl bohužel přerušen v roce 1939 německou okupací. Režim likvidoval nejen politické spolky, ale i spolky zabývající se kulturou, vědou, osvětou atd. Ty, které „přežily“, byly manipulovány k podporování ideologie. Po válce v letech 1945 – 1948 se situace sice začala zlepšit, ale do čela státu se dostala komunistická strana. Snahou strany bylo získat monopol ve všech oblastech života občanů, tzn. všechny politické strany se sdružily v Národní frontě. Součástí Národní fronty byly i masové organizace, kam se těžiště sdružování přesouvalo. Po roce 1948 tlak na nezávislé spolky neustále sílil. Hlavním cílem vlády bylo převést činnost těchto organizací pod kontrolu státu. K tomuto účelu dobře posloužily státní rozpočtové a příspěvkové organizace, které postupně převzaly některé oblasti působení nezávislých organizací.

V roce 1951 byl přijat zákon, který upravoval spolčovací právo. V této době se začal používat termín sdružovací právo. Systém sdružování obsahoval tři typy subjektů. Byly to tzn. společenské organizace (masové organizace), sdružení (politicko-propagační) a družstva. Počátek padesátých let byl také spjat s likvidováním osob, které nesouhlasily s režimem (přestavitelů nekomunistických stran, protikomunistického odboje a církve). K postupnému uvolňování docházelo až počátkem šedesátých let. Zvolením Alexandra

Dubčka do čela komunistické strany nastalo období uvolnění, některé spolky se dokonce snažily obnovit svoji činnost, např. Junák. Tato situace byla znovu násilně potlačena a nastalo opětovně období represí odpůrců režimu. V sedmdesátých letech, i když ojediněle, vznikala seskupení, která se zaměřovala na prosazování a dodržování lidských práv a svobod (Charta 77). Režim se je snažil potlačit, ale jejich rostoucí aktivita vyvrcholila v roce 1989 „sametovou revolucí“. Pro stát to znamenalo konec komunistického režimu a pro občany možnost budování svobodné demokratické společnosti.¹⁰

2.1.2 Etapy vývoje neziskového sektoru po roce 1989

Rok 1989 znamenal v oblasti neziskového sektoru velmi zásadní změnu. Začaly vznikat tisíce neziskových organizací a neziskový sektor prošel řadou změn. V jeho vývoji za posledních 15 let můžeme vysledovat čtyři etapy:

1. etapa: období 1990 – 1992

Atmosféra doby se odrazila v prvních právních úpravách neziskového sektoru (zákon o sdružování a právní úprava nadací) a v založení Nadačního investičního fondu. Vznikla Rada pro nadace jako poradní orgán vlády pro otázky NNO. Liberální politika státu v této době vytvořila podmínky k nastartování veřejně prospěšné činnosti, kterou v počátcích významně podpořili také zahraniční dárci s cílem rozvinout tento pilíř demokratické společnosti.

2. etapa: období 1993 – 1996

Stát formoval svůj vztah k neziskovému sektoru zpočátku skepticky a rezervovaně (nedostatek vůle rozdělit Nadační investiční fond, váhání nad novým zákonem o nadacích). Představy o neziskovém sektoru ovlivňuje debata dvou vůdčích politických osobností, Václava Havla a Václava Klause, o podstatě tzv. občanské společnosti. Státní politika v této době zaostala za vlastním samovolným vývojem neziskového sektoru, přesto státní podpora neziskovému sektoru zůstala stabilní.

¹⁰ FRÍČ, P., GOULLI, R. a kol. *Neziskový sektor v České republice*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001, s. 33 - 58. ISBN 80-86432-04-1.

3. etapa: období 1997 – 2001

Vztah státu k neziskovému sektoru se stal intenzivnějším a přesnějším. Nový zákon o nadacích vedl ke konsolidaci nadační sféry, proběhla příprava nových zákonů a zpřesňování dotačních pravidel jednotlivých ministerstev. Byla obnovena činnost Rady vlády pro nestátní neziskové organizace a došlo k rozdělení prvních finančních prostředků z Nadačního investičního fondu.

4. etapa: období 2002 – dnes

V tomto období došlo ke dvěma velkým změnám. Za prvé byly v rámci reformy veřejné správy vytvořeny kraje, které začaly zásadním způsobem ovlivňovat situaci NNO v regionu. Za druhé přineslo členství v EU výzvu v podobě možnosti navazovat partnerství a využívat fondy EU v rámci aktivit neziskových organizací.¹¹

Charakteristika konceptu sociální ekonomiky

Důležité je vytyčit obecné charakteristiky, které sociální ekonomiku utváří:

- přispívá k efektivní soutěži na trhu,
- nabízí potenciální vznik nových pracovních míst, nových forem podnikání a zaměstnání osob znevýhodněné na trh práce,
- je převážně založena na členských aktivitách,
- čelí novým společenským potřebám,
- přiklání se k občanské účasti a dobrovolné práci,
- zvyšuje solidaritu a soudržnost,
- přispívá k začlenění ekonomik kandidátských zemí.

¹¹ FRÍČ, P., GOULLI, R. a kol. *Neziskový sektor v České republice*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001, s. 33 - 58. ISBN 80-86432-04-1.

Skupiny osob znevýhodněné na trhu práce

- Nezaměstnaní (zejména dlouhodobě),
- absolventi středních a vysokých škol (bez praxe),
- lidé s nízkým vzděláním,
- lidé předdůchodového věku,
- lidé z venkova i měst, jež nízké příjmy ukotvují do chronické chudoby,
- drogově závislí,
- zdravotně (mentálně, smyslově nebo tělesně) postižení,
- duševně nemocní,
- matky s malými dětmi (po mateřské dovolené),
- lidé bez běžného sociálního a rodinného zázemí (např. po návratu výkonu trestu, z psychiatrické léčebny, po dlouhodobé nemoci, bezdomovci, mladiství z dětských domovů a výchovných ústavů),
- mladí lidé, kteří nemají zajištěnou práci ani bydlení,
- přistěhovalci, resp. uprchlíci,
- etnické menšiny.¹²

2.2 Shrnutí

Koncept sociálního podnikání byl přiblížen z hlediska historického vývoje na území České republiky. Od jaké doby se s neziskovým sektorem můžeme setkat, slyšet či dočíst. Charakterem a smyslem konceptu sociálního podnikání je vytváření dobrých podmínek pro nezaměstnané občany, které jsou z nějakého sociálního důvodu vyčleněni z tržního hospodářství. Sociální podnikání přináší šanci a volbu pro tyto skupiny obyvatelstva, jak být opět soběstačným, nezávislým občanem, díky možnosti pracovních míst, které sociální podniky vytváří. Dále se zaměříme na koncept neziskového sektoru, jeho definici a rozdělení. Jaký je současný pohled legislativy neziskového sektoru a jednotlivé typy neziskových organizací? To nám přiblíží následující kapitola.

¹²Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

3 Koncept neziskového sektoru

Jednou z obecně rozšířených koncepcí, korespondujících s pojmem třetího sektoru, je koncept neziskového sektoru. V České republice se používá několik výrazů, které se navzájem významově překrývají. Jak veřejnosti, tak i odborníkům tato neustálá terminologie způsobuje problémy v chápání neziskového sektoru. Používají se tyto termíny:

- **neziskový sektor (dále také NS)** – označení sektoru jako neziskového se objevuje, protože na rozdíl od komerční a ziskové sféry není jeho hlavním cílem vytvářet zisk. Pokud nějaký zisk z činnosti neziskové organizace vznikne, je vložen do jejího růstu a zlepšení služeb, které poskytuje. Tento termín zahrnuje do sebe nejen organizace, které jsou založeny zcela nezávisle na státu, ale i organizace založené státem (príspevkové organizace, rozpočtové),
- **třetí sektor** – označení plyne z rozdělení ekonomiky na tři sektory – trh, stát a neziskový sektor,
- **dobrovolnický sektor** – tento termín ne zcela přesně označuje, že většina organizací funguje na dobrovolnické činnosti,
- **nevládní (nestátní nebo také nezávislý) sektor (dále také NNS)** – označení sektoru za nevládní znamená, že jeho činnost je zcela nezávislá na činnostech vlády,
- **občanský sektor** – na rozdíl od výše uvedených pojmů je tento název zřejmě nejobecnější. Je vyvozen z propojenosti neziskových organizací a občanské společnosti.

3.1 Definice neziskového sektoru

Definovat jednoznačně neziskový sektor je obtížné, ale mezinárodně uznávanou strukturálně-operacionální definici, kterou můžeme považovat za komplexní charakteristiku nestátních neziskových organizací, je definice od Salamona a Anheiera.¹³

¹³ Salomon, L. M., Anheier, H. K. *Defining of the Nonprofit Sector. A Gross National Analysis*. Manchester University Press, 1997 podle: Škarabelová, S. a kol. *Když se řekne nezisková organizace : příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, s. 7 - 9. ISBN 80-210-3031-3.

Oba autoři chápou nestátní neziskový sektor jako soubor institucí, které existují vně státních struktur, avšak slouží v zásadě veřejným zájmům, na rozdíl od zájmů nestátních. Za určující považují pět základních vlastností, podle nichž jsou nestátní neziskové organizace:

1. **institucionalizované (organized)** – tj. mají jistou institucionální strukturu, jistou organizační skutečnost, bez ohledu na to, zda jsou formálně nebo právně registrovány,
2. **soukromé (private)** – tedy jsou institucionálně odděleny od státní správy, ani ji nejsou řízeny. To neznámá, že nemohou mít významnou státní podporu nebo že ve vedení nemohou být státní úředníci. Rozhodující je zde fakt, že základní struktura neziskových organizací je ve své podstatě soukromá,
3. **neziskové (non-profit)** – ve smyslu nerozdělování zisku, tj. nepřipouští se u nich žádné přerozdělování zisků vzniklých z činnosti organizace mezi vlastníky nebo vedení organizace. Neziskové organizace mohou svou činností vytvářet zisk, ovšem ten musí být použit na cíle dané posláním organizace,
4. **samosprávné a nezávislé (self-governing)** – jsou vybaveny vlastními postupy a strukturami, které umožňují kontrolu vlastních činností, tzn. že neziskové organizace nejsou ovládány zvenčí, ale jsou schopny řídit samy sebe. Nekontroluje je ani stát, ani instituce stojící mimo ně,
5. **dobrovolné (voluntary)** – využívají dobrovolnou účast na svých činnostech. Dobrovolnost se může projevovat jak výkonem neplacené práce pro organizaci, tak formou darů nebo čestné účasti ve správních radách.¹⁴

Neziskový sektor je důležitou součástí ekonomického i politického prostředí každé vyspělé země. Vyrovnává totiž tlak ekonomických zájmů nejsilnějších hráčů na všech typech trhu. Neziskové organizace jsou nezávislé na státu a své úsilí zaměřují na pomoc ve všech oblastech lidského života. Základním motivem činnosti není nikdy návratnost investic, ale vždy dobrá vůle a úsilí pomáhat. Případné zisky jsou investovány zpět do činnosti organizace.

¹⁴ ŠKARABELOVÁ, S. a kol. *Když se řekne nezisková organizace : příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 7 - 9. ISBN 80-210-3031-3.

Do neziskového sektoru se řadí např. subjekty poskytující veřejné služby, subjekty pracující pro své členy, subjekty financující činnosti ostatních apod. Působí v mnoha veřejně prospěšných oblastech, jako jsou sociální služby, péče o zdravotně postižené, řešení sociálních patologií, ochrana životního prostředí, kultura a ochrana kulturních památek nebo rozvoj komunit. Významnou oblastí neziskové práce je i oblast sportu.

3.2 Rozdělení neziskových organizací v České republice

V následujícím textu budou rozděleny neziskové organizace do několika skupin, jak se mohou odlišovat svým charakterem a vlastnostmi.

3.2.1 Rozdělení podle zřizovatele

Nejjednodušším rozdělením neziskových organizací, které vychází ze všech rozdělení a vlastností uvedených výše, je členění na dva základní typy: státní (vládní) neziskové organizace a nestátní (nevládní) neziskové organizace. Toto rozdělení využívá ve svých úvahách o neziskovém sektoru Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.

1. **Státní neziskové organizace** – jsou zřízené a financované veřejnou správou (státní správou nebo samosprávou). Podílejí se na realizaci veřejné správy, a to nejen na úrovni obcí a krajů, ale i státu. Do této skupiny řadíme příspěvkové a bývalé rozpočtové organizace, od roku 2001 organizační složky státu – obce a kraje.
2. **Nestátní neziskové organizace (dále také NNO)** – jsou založené fyzickou nebo právnickou osobou. Organizace tohoto typu se podílejí na dění v rámci občanské společnosti. Lidé se mohou sdružovat do několika typů organizací: obecně prospěšných společností, občanských sdružení, nadací a nadačních fondů, církví a náboženských společností.¹⁵

¹⁵ ŠKARABELOVÁ, S. a kol. *Když se řekne nezisková organizace : příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 7 - 9. ISBN 80-210-3031-3.

3.2.2 Rozdělení podle poslání

Přesné odlišení veřejné a vzájemné prospěšnosti je v realitě složité, oba typy činnosti se do značné míry prolínají, často i v rámci jedné organizace. Přesto definice veřejně prospěšných organizací je politické rozhodnutí, svázané s podporou určitého typu neziskových organizací.

1. **Veřejně prospěšné organizace** – cílem těchto organizací je poskytovat veřejné a smíšené služby, které mají uspokojit požadavky společnosti (veřejnosti). Do této skupiny lze zařadit například ekologii, charitu, veřejnou správu atd.
2. **Vzájemně prospěšné organizace** – jsou typicky členské organizace. Hlavním cílem těchto organizací je podpora skupin, které mají společný zájem (realizace aktivit v kultuře, ochrany zájmů skupin apod.).¹⁶

3.2.3 Rozdělení podle financování

Rozdělení organizací podle financování se odlišuje podle možných finančních prostředků.

- Organizace, které k finančnímu pokrytí svého provozu využívají zcela veřejných prostředků, například rozpočtové organizace,
- organizace, které jsou jen z části financované z veřejných prostředků. Dostávají jen prostředky, na které mají z právního hlediska nárok – příspěvkové organizace, církve a náboženská hnutí, politické strany atd.,
- organizace, které mají příspěvky z jiných zdrojů, jako například sponzorství, dary, granty, sbírky,
- organizace financované z velké části z poskytování svých služeb.¹⁷

¹⁶ ŠKARABELOVÁ, S. a kol. *Když se řekne nezisková organizace : příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, s 7 - 9. ISBN 80-210-3031-3.

¹⁷ REKTOŘÍK, J. *Neziskové organizace v ČR, SR a Rakousku*. 1. vydání Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000, s. 181. ISBN 80-210-2259-0.

3.2.4 Rozdělení podle legislativy

Základní vymezení, z kterého právní systém vychází, je uveden v občanském zákoníku v § 18. Toto ustanovení obsahuje základní typologii právnických osob:

- sdružení fyzických nebo právnických osob – občanská sdružení atd.
- účelová sdružení majetku – nadace a nadační fondy
- jednotky územní samosprávy – obce a vyšší samosprávné celky
- subjekty, o kterých tak určí zvláštní zákon.

V právním systému je podle mého názoru k vymezení neziskové organizace nejbližší zákon o daních z příjmů č. 586/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon v § 18 odstavci 8 uvádí, že jde o organizaci charakteru právnické osoby, která nebyla zřízena nebo založena za účelem podnikání. Rozdělení organizací, které je zde uvedeno, je uvozeno slovem „zejména“, tzn., že nejde o vyčerpávající výčet:

- zájmová sdružení právnických osob (pokud mají právní subjektivitu a nejsou založena k účelu podnikání)
- občanská sdružení včetně odborových organizací
- obecně prospěšné společnosti
- politické strany a politická hnutí
- registrované církve a náboženské společnosti
- nadace a nadační fondy
- obce
- vyšší územní samosprávné celky
- organizační složky státu a územních samosprávných celků (do roku 2001 to byly rozpočtové organizace)
- příspěvkové organizace
- veřejné vysoké školy
- státní fondy
- subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon.¹⁸

¹⁸ Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů.

3.3 Typy nestátních neziskových organizací

Nestátní neziskové organizace jsou organizace, které nejsou založeny za účelem naplňování zisku. Základním impulsem pro jejich založení je snaha řešit konkrétní problémy nebo jim předcházet, a to bez ohledu na ziskovost činnosti. Na rozdíl od soukromých komerčních firem totiž hlavním měřítkem není finanční zisk, ale schopnost naplňovat veřejně prospěšnou činnost.

Zisk, tedy jeho rozdělování, musí být směřováno ke konkrétnímu účelu činností dané organizace, nikoliv k ideálnímu principu, resp. neziskovému poslání organizace. Rozdělení části přebytku mezi členy má charakter odlišný od snahy o maximalizaci zisku.

Základní typy nestátních neziskových organizací jsou:

- občanská sdružení
- obecně prospěšné společnosti
- nadace a nadační fondy
- církevní právnické osoby, poskytující sociální, zdravotnické, vzdělávací a kulturní služby.

NNO jsou všude tam, kde se lidé chtějí soukromě angažovat a nahradit tak neexistující nebo nedostatečně fungující státní instituce. Zdroje pro fungování NNO většinou zahrnují dary, granty nadací, nadačních fondů, ministerstvech či domácích nebo zahraničních sponzorů.

3.3.1 Občanské sdružení

Jsou nejstarší a nejrozšířenější právní formou nevládní neziskové organizace v Česku. Jejich činnost je upravena zákonem č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Vznikají registrací u ministerstva vnitra ČR na návrh nejméně tří občanů. Členem sdružení může být i právnická osoba, ale většina těchto právních subjektů je sdružením osob fyzických. Občanskému sdružení mohou být poskytovány dotace ze státního rozpočtu a z rozpočtu obcí. Zákon nevyžaduje existenci kontrolních orgánů, ani vypracovávání a zveřejňování

výročních zpráv. Občanské sdružení je mezi neziskovými organizacemi právně nejméně omezené v oblasti ekonomických činností a podnikání.

Zákon stanovuje, že sdružování občanů se nevztahuje k výdělečné činnosti nebo k zajištění řádného výkonu určitých povolání. Nelze tedy registrovat občanské sdružení, jehož cílem by bylo zajišťovat prodej biopotravin nebo sdružení, v němž by advokáti provozovali advokátní praxi. Neznamená to však, že občanská sdružení nemohou vykonávat žádnou výdělečnou činnost. V zákoně není stanoveno, že některé své aktivity nemůže realizovat jako výdělečné, a to například zajišťování odborných kurzů, poskytování sociálních služeb apod.

Ekonomickými činnostmi občanských sdružení jsou aktivity (služby) realizované za úplatu nikoliv však za účelem zisku, podnikání a sponzoringu. Mezi neziskové služby patří takové, které nemají za úmysl tvorbu zisku, ale slouží pouze k pokrytí nákladů na uvedenou činnost. Občanské sdružení nemůže být založeno za účelem podnikání, avšak podnikatelské aktivity může vykonávat bez zákonných omezení. Definici sponzoringu určuje zákon č. 40/1995 Sb. o regulaci reklamy ve znění pozdějších předpisů, a to následovně: „Sponzorováním se rozumí příspěvek poskytnutý s cílem podporovat výrobu nebo prodej zboží, poskytování služeb nebo jiné výkony sponzora. Sponzorem se rozumí právnická nebo fyzická osoba, která takový příspěvek k tomuto účelu poskytne.“¹⁹

3.3.2 Obecně prospěšné společnosti

Registrované podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech. Je to právnická osoba, jejímž účelem je podle platného práva ČR provádění obecně prospěšné činnosti. Doplnkově může podnikat, ale hospodářský výsledek nesmí být použit ve prospěch těchto orgánů, zakladatelů ani zaměstnanců, ale může být využit na veřejně prospěšné účely. Má povinnost zveřejňovat výsledky hospodaření.

Zisk může být vytvářen ze dvou zdrojů, a to z příjmů za poskytnuté obecně prospěšné služby a z příjmů z doplňkové činnosti. Co jsou obecně prospěšné služby (dále jen OPS)

¹⁹ Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy.

zákon přesně nestanovuje. Protože by to byl velmi široký seznam, bylo rozhodnuto ponechat rozhodnutí co je OPS na soudech. Musí však splňovat, že služby budou poskytovány pro všechny uživatele za předem stanovených a pro všechny stejných podmínek. Nejčastěji jsou OPS zakládány v oblasti kultury, školství, zdravotnictví a sociální péče. Prostředky na svou činnost může OPS získávat i z doplňkových činností. Tyto jsou prováděny za úplatu a zisk slouží ke krytí nákladů spojených s poskytováním obecně prospěšných služeb. K provádění doplňkové činnosti je nutné mít živnostenské oprávnění a je zapisována do rejstříku obecně prospěšných společností. Vzhledem k tomu, že obecně prospěšná společnost je zahrnována do skupiny nevládních neziskových organizací, je tato právní forma vhodná pro případný sociální podnik tím, že není omezeno čerpání podpory z veřejných zdrojů.

3.3.3 Nadace a nadační fondy

Registrované podle zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech. Podle tohoto zákona: „Je nadace účelovým sdružením majetku (nikoli osob), který slouží předem stanovenému obecně prospěšnému účelu.“²⁰ Nadaci může řídit fyzická nebo právnická osoba a vzniká registrací u rejstříkového soudu s minimálním jměním 500 tisíc Kč. Musí mít správní radu, dozorčí radu a ředitele a jediným povoleným způsobem podnikání je uložení části jmění do akcií. Sama nepodniká všeobecně prospěšné aktivity, ale poskytuje na ně prostředky. Každoročně musí zveřejňovat výroční zprávu o své činnosti. Jediná odlišnost u nadačního fondu oproti nadaci je, že nemá určenou výši základního kapitálu.

Jak už bylo řečeno, smyslem podnikání je vytváření zisku, ale jedním z hlavních znaků neziskových organizací, tedy i nadací a nadačních fondů je, že pokud vytváří zisk, nesmí ho použít jako odměny zakladatelů nebo členů, ale použijí ho ve prospěch nadace. U nadací a nadačních fondů podnikání přímo omezuje zákon o nadacích a nadačních fondech. V § 23 stanoví, že nadace nebo nadační fond nesmí vlastním jménem podnikat, s výjimkou pronájmu nemovitostí, pořádání loterií, tombol, veřejných sbírek, kulturních, společenských, sportovních a vzdělávacích akcí. V praxi je toto chápáno tak, že kulturní, společenské, sportovní a vzdělávací aktivity smí provozovat za účelem zisku, ale je nutné

²⁰ Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.

aby nadace nebo nadační fond měli živnostenské oprávnění. Avšak výnosy z těchto aktivit by měly být použity v souladu s účelem nadace nebo nadačního fondu.

Obvyklým způsobem získávání prostředků pro nadační činnost je sponzoring. Definici sponzoringu nalezneme v zákoně č. 40/1995 Sb. o regulaci reklamy viz kapitola 3.3.1 Občanské sdružení. Se sponzorováním velmi souvisí pojem reklama. Zákon ji vymezuje takto: „Reklamou se rozumí oznámení, předvedení či jiná prezentace šířená zejména komunikačními médii, mající za cíl podporu podnikatelské činnosti, zejména podporu spotřeby nebo prodeje zboží, výstavby, pronájmu nebo prodeje nemovitostí, prodeje nebo využití práv nebo závazků, podporu poskytování služeb, propagaci ochranné známky, pokud není dále stanoveno jinak.“²¹ Přestože nadace a nadační fondy získávají prostředky od sponzorů opakovaně, nelze takovouto činnost považovat za podnikání, protože získání prostředků je na realizaci konkrétních aktivit a nikoli vytváření zisku.

3.3.4 Církevní právnické osoby

Registrované podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, jsou dnes chápány jako společnosti věřících. Podle zákona je to dobrovolné sdružení osob stejné náboženské víry v organizaci, která má strukturu, vnitřní předpisy a vykonává náboženské obřady. Církev a náboženské společnosti jsou právnickými osobami a mohou se vzájemně sdružovat, vytvářet komunity, řády, společnosti a podobná společenství. Může působit pouze na základě registrace u ministerstva kultury ČR. K registraci je potřeba 300 zletilých osob, které předepsaným způsobem projeví souhlas se zakládacím dokumentem.

Pokud církev podniká nebo vykonává další výdělečné činnosti musí být předmět podnikání a jiné výdělečné činnosti vymezen v základním dokumentu registrované církve. Může to být však pouze její doplňková činnost. V případě, že církev podniká vlastním jménem řídí se její podnikání v plném rozsahu živnostenským zákonem. Pro sponzoring církví platí totéž, co bylo uvedeno u nadací a občanských sdružení.

²¹ Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy.

3.4 Vymezení prostoru působení neziskového sektoru

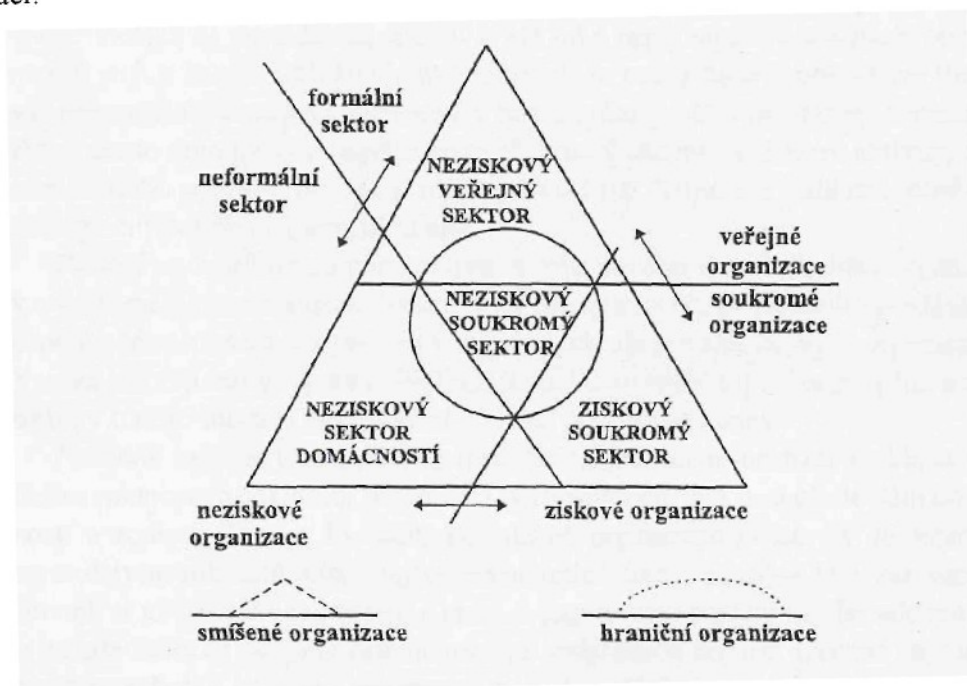
K pochopení nezastupitelnosti role neziskového sektoru je nutné nejprve vymezit prostor jeho působení ve společnosti, respektive v národním hospodářství. Je uváděna spousta kritérií, podle kterých se národní hospodářství člení. Nejvhodnější je členění podle principu financování jednotlivých sektorů v následujícím textu.

- **Tržní sektor (ziskový)** – je financovaný z prostředků, které získají organizace zřízené v tomto sektoru z prodeje produktů nebo služeb. Hlavním cílem tržního sektoru je zisk.
- **Netržní sektor (neziskový)** – získávají finance cestou přerozdělování. Cílem tohoto sektoru není peněžní zisk, ale veřejné služby realizované v rámci poslání organizace.
 - a) **Neziskový veřejný sektor (stát)** – část neziskového sektoru, která je financovaná z veřejných financí a spravována státem (veřejnou správou). Cílem veřejného sektoru je poskytování veřejné služby.
 - b) **Neziskový (soukromý, třetí) sektor** – část neziskového sektoru, která je financována ze soukromých peněz osob, ale nevylučuje se eventuelní dotace (grantů) z veřejného sektoru. Cílem organizací neziskového sektoru je užitek.
 - c) **Domácnosti** – část neziskového sektoru, která umožňuje tok financí, produktů. Má podstatnou roli pro tržní i netržní sektor tím, že kupuje produkty nebo spotřebovává jejich služby.²²

Sektory neexistují odděleně, ale navzájem se ovlivňují, doplňují, prolínají a spolupracují. Pro znázornění prolínání jednotlivých sektorů je nejvíce propracovaný model národního hospodářství podle ekonoma V. A. Pestoffa, který do češtiny přeložil J. Rektořík (viz obrázek č. 2). Pestoff představuje své vlastní pojetí třetího sektoru a odkazuje i na organizace méně vyhraněné, kterých v reálné ekonomice existuje velké množství.

²² REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru : základy ekonomiky, teorie a řízení*. Doplněné vydání. Praha: nakladatelství EKOPRESS, 2004, s. 177. ISBN 80-86119-41-6.

Na obrázku č. 2 je třetí sektor vymezen kružnicí, která zahrnuje občansky samosprávné subjekty a bývá také nazýván „samosprávným občanským mix sektorem.“ Rozšiřuje prostor středního trojúhelníku „nevládních neziskových organizací“ o přesahy do ostatních sektorů a prezentuje tak „nestátní neziskové organizace.“ Horní přesah kruhu obsahuje územní samosprávné celky s jejich příspěvkovými organizacemi, pravý přesah obsahuje demokratickou ne-pro-ziskovou ekonomiku družstev a vzájemně podpůrných spolků nebo fondů, levý přesah obsahuje neformální občanské iniciativy vč. dobrovolníků. Někdy bývá třetí sektor na schématu ztotožňován se sektorem sociální ekonomiky, ale oba sektory spolu souvisí, ale nejsou totožné, pole sociální ekonomiky je posunuto o něco doprava a dolů. Už samotný Pestoffův model napovídá, že sociální ekonomiku jakožto fenomén přesahující do mnoha směrů, je nesnadné definičně uchopit. Schéma je hodno pozornosti i proto, že umožňuje dobře znázornit vztahy a procesy probíhající mezi jednotlivými sektory. Bohatost těchto vztahů potom dále působí na utváření nových forem neziskových organizací.

Obr. 2 Model národního hospodářství podle V. A. Pestoffa ve zpracování J. Rektoříka

Zdroj: PESTOFF, V. A. *Reforming social services in Central eastern Europe an eleven overview*. In: Sborník CRYF, Krakov, 1995 podle: Rektořík, J. a kolektiv. *Organizace neziskového sektoru : základy ekonomiky, teorie a řízení. Doplněné vydání. Praha: nakladatelství EKOPRESS, 2004, s. 16. ISBN 80-86119-41-6.*

3.5 Shrnutí

Neziskový sektor je oblast, ve které působí organizace, které nevznikají za účelem vytvoření zisku, ale pro poskytování veřejných služeb svým spoluobčanům, členům nebo pro poskytování financí na činnost ostatních. Definovat jednoznačně neziskový sektor (neziskové organizace) je obtížné, proto práce vychází ze sloučení právního vymezení NNO a definice V. A. Pestoffa. Dostaneme tyto typy nestátních neziskových organizací: občanské sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, a církevní právnické osoby.

Nejsnadnějším způsobem pro zakládání právní formy v neziskovém sektoru jsou občanská sdružení a obecně prospěšné společnosti, které mají v zákoně stanovenou možnost podnikání a využití zisku pro účely organizace.

Další kapitola je zaměřena na současné podmínky, principy v rozvoji sociálního podnikání v České republice a přiblížení dané problematiky v některých zahraničních státech Evropské unie.

4 Současný rozvoj sociálního podnikání v České republice

Podmínky pro rozvoj sociálního podnikání, resp. ekonomiky jistě existují, jinak by subjekty sociální ekonomiky nemohly vnikat ani fungovat. Otázkou zůstává nakolik tyto podmínky vyhovují samotným subjektům sociální ekonomiky a nakolik jim v jejich rozvoji napomáhají. Stávající prostředí nabízí možnosti, ve kterém současné subjekty sociální ekonomiky, resp. NNO zapojené do sociální ekonomiky v České republice fungují a na kterých mohou organizace stavět.

Sociální podniky nepůsobí pouze v oblasti sociálních služeb (sociální ochrana, výchova a školení, pečovatelské služby, bydlení pro sociálně slabé sousedské služby, atd.), ale jsou aktivní i v různých oblastech komerčního sektoru, jako je např. pojišťovnictví, zemědělská výroba, řemeslný obchod, spotřebitelské záležitosti, lékárenství, atd. Svým vznikem pomáhají řešit naléhavé problémy současnosti jako jsou např. vzrůstající nezaměstnanost, nedostatek bytů pro mladé rodiny, zachování životního prostředí, ochranu zdraví apod. Při řešení těchto problémů spolupracují občanské iniciativy na principu využívání ekonomické solidarity.

4.1 Principy rozvoje sociálního podnikání

Mezi důležité principy sociálního podnikání lze zařadit či vytyčít následující:

- a) **trvalé aktivity produkující užitek a poskytující služby** - hlavním cílem sociálních podniků není, na rozdíl od tradičních neziskových organizací, angažovanost v dobročinných aktivitách nebo v přerozdělování finančních toků. Jsou však direktivně zapojeny do produkce užitku nebo poskytování služeb lidem. Zajišťování takového užitku nebo služeb je tedy právě ten nebo jeden z hlavních důvodů pro existenci sociálních podniků,
- b) **vysoký stupeň autonomie** - sociální podniky jsou dobrovolně vytvářeny skupinami lidí a jsou jimi řízeny v rámci autonomního plánování a adekvátně tomu mohou být závislé na veřejných dotacích. Nejsou však přímo ani nepřímo řízeny veřejnými autoritami nebo jinými organizacemi (svazy, soukromými firmami, atd.),

- c) **významná rovina ekonomického riskování** - ti, kdo zakládají sociální podnik, předpokládají jistě nebo z části risk spojený s těmito iniciativami. Na rozdíl od většiny veřejných institucí, závisí jejich finanční životnost na úsilí jejich členů a zaměstnanců při zabezpečování adekvátních zdrojů,
- d) **zřetelný záměr prospět společnosti** - jedním ze základních záměrů sociálních podniků je sloužit společnosti nebo specifické skupině lidí. Na stejné úrovni je hlavní charakteristikou sociálních podniků i jejich touha podporovat smysl pro sociální zodpovědnost na lokální úrovni,
- e) **iniciativa nastartovaná skupinou občanů** - sociální podniky jsou výsledkem kolektivní dynamiky lidí patřících ke společnosti nebo skupině, která sdílí určitou potřebu nebo záměr. Tento kolektivní záměr musí být zachován, přestože je vedení ztělesňováno specifickými jednotlivci nebo skupinou vůdců,
- f) **financování sociálních podniků** - v případě sociálních podniků mluvíme o tzv. více zdrojovém financování. Většina sociálních podniků je financována jak z prostředků odvozených z tržních aktivit, tak z komerčních prostředků přidělených orgány státní správy komunity. Sociální podniky mohou také kombinovat peněžní a nepeněžní zdroje, dobrovolnou a placenou práci. Vlastní zdroje sociálních podniků představují zejména členské příspěvky, vklady, dary, či úhrady za vlastní aktivity,
- g) **právní formy sociálních podniků** - sociální podniky mohou být zřízeny na principu komerčním, komunitním i jako nevládní neziskové organizace. V rámci Evropy jejich rozvoj podporuje Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) a Mezinárodní organizace práce (ILO). Většina sociálních podniků stále užívá tradiční právní formy třetího sektoru, přesto však již byla v některých zemích Evropy změněna národní legislativa. V českém prostředí stále není dostatečně rozpoznán potenciál sociálního podnikání (sociální ekonomiky), které má potenciál zvyšovat zaměstnanost a vytvářet nové ekonomické hodnoty a zároveň přispívá i k sociální soudržnosti a začleňování znevýhodněných osob či skupin různých kategorií do společnosti.²³

²³ Salvatore Vetro. *Elexies* [online]. 2009 [cit. 2010-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.elexies.info/>>.

4.2 Podmínky pro rozvoj sociálního podnikání

Mezi podmínky, které napomáhají a vyhovují subjektům lze zařadit:

- a) **zdroje informací o sociálním podnikání** - jako pozitivní je fakt, že se o sociální ekonomice začíná hovořit, čím dál, tím více. Termín sociální podnikání není tak neznámý, jak tomu bylo dříve. Vzhledem k tomu, že problematika sociální ekonomiky přináší stále nové informace, je důležitý přístup k nim či možnost aktuální problémy sdílet s dalšími nebo konzultovat s odborníky. Jedině tak může být vývoj konceptu přínosný. V České republice se toto daří stále lépe a to i na mezinárodní úrovni. Konference, kulaté stoly a jiná pracovní setkání vnímají lidé v praxi jako velmi obohacující. Účast na některé z konferencí může být počátečním impulsem pro uskutečnění myšlenky či vize. Literatura je také velmi cenným zdrojem informací, zvláště pak zahraniční. Vzhledem k tomu, že koncept sociální ekonomiky je fenoménem novodobým, většina pracovníků NNO uvedla, že častým zdrojem informací je internet a to jak webová prezentace domácích sdružení a prezentace v českém jazyce, tak především zahraniční zdroje.
- b) **vzdělávání** - na několika vysokých školách v České republice lze navštěvovat již kurzy týkající se sociální ekonomiky. Např. na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, na Fakultě humanitních studií na Karlově univerzitě v Praze, na Pedagogické fakultě Univerzity Hradci Králové, na Vysoké škole veřejné správy a mezinárodních vztahů v Praze nebo na Technické univerzitě v Liberci, kde je tento předmět novinkou v konceptu volitelných předmětů na Ekonomické fakultě.
- c) **podpora pro NNO** - iniciativa Společenství EQUAL je součástí Evropské strategie zaměstnanosti a zaměřuje se pomocí mezinárodní spolupráce na prosazování nových prostředků boje se všemi formami diskriminace a nerovnosti související s trhem práce. Česká republika přistoupila k této iniciativě v roce 2001. V prvním kole byla financována z prostředků MPSV a z programu Phare, druhé kolo je již financované z prostředků Evropského sociálního fondu a z prostředků českého státního rozpočtu.

4.3 Současné trendy rozvoje sociální ekonomie v Evropě

Existují různá pojetí a interpretace sociální ekonomie:

- a) **Jížanské** (Itálie, Španělsko)- zahrnuje nejrozličnější subjekty kromě státní správy a komerčních firem, také například družstva všech typů. Idea sociální ekonomie je zde založena na křesťanských základech.
- b) **Severské** (skandinávské země) – hlavní pozornost je soustředěna na místní spolupráci a konzultace různých partnerů (sektorů) při zabezpečování služeb. Ve Švédsku existuje na vládní úrovni rovněž pracovní skupina sociální ekonomie.
- c) **Anglosaské** - subjekty sociální ekonomie jsou jedním z mnoha hráčů lokální ekonomiky a služeb, družstevní forma vlastnictví je rovnocenná ostatním. Koncept sociální ekonomie zde má vazby jak na ideje vyrovnávání sociálních šancí, tak na liberalismus. Neodmítá instituci zisku, která je viděna jako nástroj, ačkoli je v případě sociální ekonomie legislativně vymezena.

4.4 Zahraniční zkušenosti

Termín „sociální ekonomika“ byl poprvé zaveden na vládní úrovni ve Francii v 80. letech a od té doby se rozšířil do dalších členských států EU. Během posledního desetiletí získává na evropské úrovni stále silnější pozici. Sociální ekonomika je velmi důležitým prvkem evropské politiky navazující na Lisabonskou strategii z roku 2000. Hlavním cílem některých významných základních dokumentů strukturálních fondů je zmírňování ekonomické a také sociální nerovnosti. Náhled a výběr některých zahraničních států, kde koncept sociálního podnikání funguje, a již tento pojem není neznámou nám přiblíží následující text.

4.4.1 Sociální podnikání v Slovenské republice

Sociální ekonomika v Slovenské republice se v mnoha ohledech podobá situaci v České republice. Přesto má v jednom bodu před námi náskok, neboť právní řád definuje sociální podnik. Výrazným krokem k otevření prostoru pro sociální podnikání je novela zákona č.5/2004 Zákon o službách zaměstnanosti, která s účinností od 1. srpna 2008 vytváří

zákonnou možností zakládání sociálních podniků v Slovenské republice. Sociální podnik je nástrojem politiky zaměstnanosti. Je definován jako právnická či fyzická osoba zaměstnávající nejméně 30 % lidí, kteří byli před přijetím do pracovního poměru znevýhodněnými uchazeči o zaměstnání. Poskytuje podporu a pomoc znevýhodněným zaměstnancům najít zaměstnání na otevřeném trhu práce, nejméně 30 % z finančních prostředků získaných z příjmu z předmětu činnosti, které zůstanou po úhradě všech výdajů, použije na vytváření nových pracovních míst nebo na zlepšování pracovních podmínek.

Pokud podnik splní tyto podmínky, může být zapsán do Registru sociálních podniků. K podpoře fungování sociálních podniků existují příspěvky z veřejných zdrojů. Příspěvek na podporu vytváření a udržení pracovních míst v sociálním podniku pro zaměstnance, kteří před přijetím do pracovního poměru byli znevýhodněnými uchazeči o zaměstnání, je poskytován po 12 kalendářních měsících v maximální výši 50 % z celkové ceny práce vypočítané z průměrné mzdy zaměstnance v hospodářství Slovenské republiky. Pokud se zaměstnanec neumístil na trhu práce, je možné pobírat na něj příspěvek ve výši 40 % z celkové ceny práce, a to po dobu dalších 12 měsíců. Sociální podniky mohou pomoci řešit nezáměr zaměstnavatelů o zaměstnávání marginalizovaných skupin.

Je však třeba také poukázat na riziko, že se prostor sociálního podnikání v povědomí široké veřejnosti zúží pouze na tuto oblast. Prostor pro rozvoj sociální ekonomiky má však mnohem širší potenciál. Cíl, který pro některé podniky představuje nedosažitelnou metu, je schopnost samofinancování. Lidé, kteří se v Slovenské republice angažují v oblasti sociálního podnikání, často podceňují jeho ekonomický rozměr a chybí jim podnikatelský duch. Pro podnik je pak těžké prosadit se v tržním prostředí. Na druhou stranu sociální rozměr podnikání se stále více dostává do povědomí lidí, přibývá aktivních občanů, kteří mají zájem angažovat se v sociální oblasti. A je třeba podotknout, že bez aktivního třetího sektoru by se sociální ekonomika nemohla rozvíjet.

Podobně jako v jiných postkomunistických zemích, i v Slovenské republice je rozšířená nedůvěra v solidaritu. Ovšem sociální ekonomika se může rozvíjet jen v podmínkách, kdy jsou lidé schopni mobilizovat se ve prospěch problémů, které je trápí. Rezervy jsou ve stavu místních společenstev a jejich schopnosti reagovat na potřeby obyvatel regionu.

Výzvou pro sociální ekonomiku je široké spektrum neuspokojených sociálních potřeb, a to zejména v oblastech rozvoje infrastruktury a budování kvalitních životních podmínek v jednotlivých lokalitách.

Tato nedostatečná rozvinutost služeb pak limituje další rozvojové příležitosti v regionu, například rozvoj cestovního ruchu. Další přínos představuje posilování sociálního začleňování osob, které jsou dlouhodobě nezaměstnané, těžko zaměstnatelné nebo mají nízkou kvalifikaci. Pokud si tito lidé budou schopni alespoň částečně vydělat na živobytí, začne se snižovat počet lidí v hmotné nouzi, kteří pouze pobírají dávky. Sociální podniky, které vznikají na principu svépomoci, sociálního dialogu, sociální prospěšnosti a veřejně prospěšných cílů, povedou k budování a utužování sociálních vztahů a pout v rámci lokality. V této souvislosti také mohou sociální podniky zprostředkovávat komunikaci mezi občany a institucemi samosprávy. Je patrné, že pro rozvoj sociální ekonomiky a sociálního podnikání je v Slovenské republice mnoho příležitostí. Také podmínky se s novelou zákona o službách zaměstnanosti výrazně zlepšily.²⁴

4.4.2 Rozšíření sociálních podniků v Itálii

V roce 1997 byl v Itálii schválen zákon č. 460 o společensky prospěšných neziskových organizacích (Organizzazione Nonlucrativa d'Utilita Sociale; zkráceně ONLUS), který založil pojmy společenské užitečnosti a neziskovosti. Zákon upravuje daňové úlevy, avšak nestanoví právní formu. V roce 2000 byl doplněn zákonem č. 383 o sdružování na podporu sociální činnosti, platným pro právnické osoby působící v této oblasti. V roce 2000 italský parlament dále přijal zákon č. 328 upravující pravidla sledování a vyhodnocování kvality sociálních služeb na místní úrovni.

Klíčový předpis pro oblast sociální ekonomiky byl zákon č. 118 o sociálním podniku. Ten byl italským parlamentem přijat v roce 2005. S jeho fungováním však zatím nejsou zkušenosti, protože nebyly přijaty prováděcí vyhlášky. Zákon umožňuje různé právní formy sociálních podniků, mohou to být sociální družstva, sociální podniky či asociace. Mimo jiné stanoví kritéria pro vymezení sociálního podniku. Sociální podnik musí

²⁴ URMANOVÁ, L. *Sociální podnikání na Slovensku* [online]. Praha: Nová ekonomika, 2009 [cit.2010-03-21]. Dostupný z WWW: <http://www.helpnet.cz/data/articles/down_32054.pdf>.

splňovat pět znaků pro nestátní neziskové organizace (definované zákonem o společensky prospěšných neziskových organizacích), jimiž jsou formální založení, soukromá právní forma, zákaz rozdělování zisku, demokratické řízení a zastoupení dobrovolnické práce. Spolu s těmito znaky musí sociální podnik vykonávat soustavnou ekonomickou činnost, která musí být společensky prospěšná. Společenská prospěšnost je taxativně stanovena pro dvanáct oblastí, z nichž nejdůležitější jsou sociální služby, sociálně-zdravotní služby, vzdělávací služby pro děti, vzdělávací služby pro dospělé a sociální turistika.

V současnosti se v Itálii při posuzování kvality sociálního podniku a poskytovaných sociálních služeb vychází ze zákona č. 328/2000, který kraji a obci stanovuje povinnost sledovat a vyhodnocovat úroveň služeb na místní úrovni. Kontrolu provádí příslušný odbor veřejné správy, vycházející především ze jmenovaného zákona. U sociálních podniků je kontrolována finanční a daňová dokumentace a také dokumentace týkající se jejich činnosti, a to zpravidla v jednoročních intervalech.

Sociální podniky jsou vždy vázány na region, což pro obyvatele a jejich životní podmínky představuje specifickou nabídku. V definovaném území může být systém služeb – a to nejen sociálních – diferencovanější. Různorodost služeb uspokojí více lidí, lépe odráží různé potřeby, dává obyvatelům možnost výběru, pozitivně ovlivňuje flexibilitu poskytovaných služeb, přináší konkurenci mezi poskytovateli, a nebo zaručuje vyšší kvalitu při nižší ceně.²⁵

4.4.3 Dlouhodobá tradice ve Francii

Neziskový sektor ve Francii má již dlouhodobou tradici a dosti se odlišuje od ostatních států. Francouzská veřejnost zná neziskový sektor pod názvem sociální a solidární ekonomika. Nespádají do ní jen neziskové organizace, obecně prospěšné společnosti a nadace, jak je tomu u nás, ale patří sem i družstva a vzájemné společnosti. Poslední dvě právní formy podnikání jsou ve Francii velice oblíbené a v posledních letech zájem o družstevní a sociální podnikání trvale stoupá.

²⁵ ČERNÁ M. a kol. *Sociální podniky-poznatky z Itálie* [online]. Praha: Nový Prostor, o.s. 2007. [cit. 2009-11-12]. Dostupné z WWW: <http://www.socialni-ekonomika.cz/images/Pdf/neapol_web_jednostrany.pdf>.

Organizace sociálně podnikají v různých odvětvích jako například firma vyrábějící stravenky, spořitelny (kreditní podniky), firmy vyrábějící domácí spotřebiče, lékaři bez hranic či společnost propagující výrobky značky „spravedlivého obchodu“ (fair trade). Mezi společnou filozofii sociálních podniků ve Francii patří silný důraz na sociální a environmentální cíle v podnikání namísto klasického cíle maximalizace zisku.

Pro sociální podniky jsou finance stejně důležité jako u běžných firem, ale zisk vnímají především jako prostředek k rozvoji podniku, jehož cílem je řešení sociálních či environmentálních problémů (např. zlepšení životních podmínek, pracovní integrace, péče o seniory či inovace v sociálních službách. Sociální firmy tak většinou reinvestují veškerý zisk zpět do rozvoje vlastní organizace, v níž podnikají.²⁶

4.4.4 Sociální podnikání ve Velké Británii

Koncept sociálních firem funguje také ve Velké Británii. Dobrovolnický systém je zde velmi silný, různorodý a opírá se o dlouhodobou tradici. V roce 2003 vláda založila Koalici pro sociální podnikání a sociální podnik, Svaz pro vzdělávání populace o sociální podnikání za účelem propagace cesty rozvoje sociálního podnikání v celém státě. Byla navržena vlastní definice vnímání sociálního podnikání a vytvořen počáteční seznam sociálních podniků. Sociálním podnikáním jsou i zde chápány ne-pro-profitní ekonomické aktivity z iniciativy spolčených občanů a komunit, aktivní na trhu za účelem posilování lokálního sociálního kapitálu a soudružnosti.

V Británii se tak prosazuje alternativní ekonomika, která by měla přispívat jak sociální inkluzi v městském prostředí, tak k rozvoji lokálních komunit na venkově. Některé subjekty začínají jako organizace třetího sektoru a jsou závislé na grantech či dobrovolnících. Postupně se přeměňují v podniky místních komunit, sociální podniky, družstva a organizace působící na národní či mezinárodní úrovni. Ve Velké Británii lze od února 2010 žádat o značku Social Enterprise.

²⁶ BEZECKÁ, E. *Sociální firma – Francouzská a česká sociální ekonomika* [online]. Praha: Fokus Praha, o.s., 2006 [cit. 2010-04-01]. Dostupný na WWW: <<http://www.socialnifirmy.cz/index.php?action=main&article=345&subjekt=79>>.

Obr. 3 Logo značky Social Enterprise

Zdroj: BARTOŠOVÁ, E. Podnikání pro lidi a pro planetu [online]. Brno: Respekt Publishing a.s., 2010 [cit.2010-04-01]. Dostupný z WWW:<<http://bartosova.blog.respekt.cz/c/131420/Podnikaji-pro-lidi-a-pro-planetu.html>>.

Neexistuje totiž obecná shoda na tom, které typy subjektů patří do sociálního podnikání a komplikace způsobuje také nejednotnost právních forem. Sociální podniky mohou nabývat různých právních forem, které se navíc liší i mezi jednotlivými státy EU. Kritérium právní formy lze přesto považovat za druhotné, postavíme-li vedle něj kritérium principiální (normativní), které tvoří vlastní charakter sociálního podnikání a podle něhož lze teprve sociální podnikání odlišit od běžného. I zde se však přístupy liší. V zásadě lze však tyto odlišnosti zjednodušit na rozdíl mezi přístupem evropským kontinentálním a britským.²⁷

4.5 Shrnutí

Je vidět velký rozdíl domácího a zahraničního trhu, co se týče oblasti sociální ekonomiky a tedy sociálního podnikání. Sociální ekonomika v České republice je zatím „popelkou“, i když už se začíná blýskat na lepší časy. Tento přístup podnikání má v současné době naději na úspěch, může přispět k efektivnímu řešení sociálních problémů – zejména tam, kde selhává trh a volná ruka trhu. Popularita sociálního podnikání roste jak na předměstích globálních velkoměst, tak na mezinárodních konferencích. V závěrečné kapitole se zaměříme na dotazníkové šetření provedené mezi neziskovými organizacemi ve statutárním městě Liberec.

²⁷ BARTOŠOVÁ, E. Podnikání pro lidi a pro planetu [online]. Brno: Respekt Publishing a.s., 2010 [cit.2010-04-01]. Dostupný z WWW:<<http://bartosova.blog.respekt.cz/c/131420/Podnikaji-pro-lidi-a-pro-planetu.html>>.

5 Dotazníkové šetření

V období února 2010 až dubna 2010 bylo provedeno dotazníkové šetření, které mělo za cíl zmapovat podvědomí a možnosti využití sociálního podnikání mezi poskytovateli sociálních služeb ve statutárním městě Liberec. Dotazník byl určen pro neziskové organizace v daném městě.

5.1 Přípravná etapa dotazníkového šetření

Dotazník obsahoval dvě části. V první části se nacházely otázky, které měly zjistit, do jaké míry oslovené organizace znají pojem sociální podnikání, jak v České republice, tak v zahraničí, v případě jej definovat. Druhá část se týkala informací o zaměstnávání znevýhodněných skupin obyvatelstva, odkud získávají zdroje pro financování svých činností a závěr byl zaměřen na charakter jednotlivých organizací, jak dlouho působí na trhu, právní formu podnikání a další.

Dotazník se skládal ze 13 otázek, u každé bylo na výběr z několika možných odpovědí a většinou se vyžadovala jedna správná odpověď ze škály ano, ne a nevím nebo více možných. U otázek „Co si pod pojmem sociální podnikání představíte, definujte:“ a „Víte, co Vám přinese sociální podnikání, pokud jej uplatníte ve vaší organizaci? Popište:“, měli organizace buď definovat nebo popsat vlastními slovy daný pojem. Což se týkalo, také kolonky „jiné uveďte“.

Dotazník byl sestaven v elektronické podobě a formou elektronické komunikace byl rozeslán jednotlivým organizacím ve statutárním městě Liberec. Většina organizací zapojených do dotazníkového šetření se podílela na Komunitním plánování sociálních služeb regionu Liberec. Celkem bylo dotazováno 50 subjektů. Dotazník je v této práci uveden jako příloha č. 1.

5.1.1 Cíle šetření

Hlavním cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, zda mají subjekty povědomí o sociálním podnikání a sociální ekonomice a možnost tyto znalosti uplatňovat. Průzkum měl také

odpovědět na otázky, jak subjekty vnímají informovanost sociálního podnikání v České republice a jeho podvědomí ve statutárním městě Liberec.

5.1.2 Metodika získávání údajů

Dotazníky byly zpracovány v elektronické podobě a k vyplňování byly rozeslány elektronickou poštou na e-adresy jednotlivých subjektů neziskových organizací, které se podílejí na komunitním plánování sociálních služeb v regionu Liberec. Tyto subjekty byly rozděleny podle pracovních skupin v komunitním plánu, a to na: organizace poskytující služby cizincům, národnostním menšinám a osobám ohrožených sociálním vyloučením (1. pracovní skupina), osobám s chronickým duševním onemocněním (2. pracovní skupina), rodinám, dětem a mládeži (3. pracovní skupina), seniorům (4. pracovní skupina), uživatelům drog a osobám ohrožených závislostmi (5. pracovní skupina) a zdravotně znevýhodněným osobám (6. pracovní skupina).

5.1.3 Zpracování dat

Z celkového počtu 50 subjektů, kterým byl zaslán dotazník a mezi kterými bylo provedeno dotazníkové šetření, se zúčastnilo a dotazník vyplnilo celkem 31 organizací. Získaná data dotazníkovým průzkumem byla zpracována softwarovou aplikací Microsoft Word a Microsoft Office Excel. Odpovědi byly sečteny a zadány do tabulek a poté do grafické úpravy. Všechny odpovědi byly vyhodnocovány podle procentního podílu vztaženého k celé bázi respondentů a rozděleny do šesti pracovních skupin. Každá otázka byla zpracována do tabulky popřípadě i do grafu.

5.2 Základní popis souboru

Soubor, na kterém bylo prováděno dotazníkové šetření se skládá z nestátních neziskových organizací, subjektů poskytující sociální služby ve statutárním městě Liberec. Tyto subjekty byly vybrány na základě jejich zaměření podle šesti pracovních skupin stanovených v „Komunitním plánování sociálních služeb regionu Liberec.“ Z celkového počtu 50 oslovených organizací se do první pracovní skupiny s názvem Cizinci, národní

menšiny a osoby ohrožené sociálním vyloučením řadí 5 subjektů, druhá skupina Osoby s chronickým duševním zdravím a pátá skupina Uživatelé drog a osoby ohrožené závislostí se shodují v počtu 3 subjektů, dále třetí skupina Rodiny s dětmi a mládeží a čtvrtá skupina Senioři bylo shodně za každou skupinu 7 subjektů a šestá skupina Zdravotně znevýhodněné osoby v počtu 6 subjektů. Tyto organizace rozdělené podle jednotlivých skupin se zabývají sociálními službami v oblasti, pro kterou je daná skupina charakterizována.

5.3 Numerické výsledky souboru

Jednotlivé části interpretují dosažené výsledky z dotazníkového šetření.

5.3.1 Znalost sociálního podnikání

Nejdříve bylo zjišťováno, jestli jednotlivé subjekty znají pojem sociální podnikání, co si pod tímto pojmem představí, zda vědí, co by jim přinesl, kdyby ho uplatnili ve své organizaci, a jestli mají znalosti, jak se tomuto odvětví podnikání daří v zahraničí. Na první otázku, jestli dotazované subjekty znají pojem sociální podnikání převažovala odpověď ano 61,3 %, a s tímto pojmem se nesetkalo 38,7 % respondentů (podrobnější informace k otázce jsou v tabulce č. 1). Navazující otázka č. 2, zpracovaná v tabulce č. 2, se ptala, co si pod pojmem sociální podnikání představí. Většina (61,3 %) pojem definovala, na tuto otázku nevědělo odpověď 9,7 % a pod pojmem sociální podnikání si 29 % nepřestavilo nic.

Tab. 1 (1. otázka) - Znáte pojem SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ?

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
Ano	4	80,0%	2	66,7%	5	71,4%	5	71,4%	0	0,0%	3	50,0%	19	61,3%
Ne	1	20,0%	1	33,3%	2	28,6%	2	28,6%	3	100,0%	3	50,0%	12	38,7%
Nevím	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Celkem	5	100,0%	3	100,0%	7	100,0%	7	100,0%	3	100,0%	6	100,0%	31	100,0%

Zdroj: Dotazníkové šetření

Tab. 2 (2. otázka) - Co si pod pojmem SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ představíte, definujete:

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
Definovali	3	60,0%	2	66,7%	5	71,4%	6	90,0%	0	0,0%	3	50,0%	19	61,3%
Nevím	0	0,0%	1	33,3%	0	0,0%	1	10,0%	0	0,0%	1	16,7%	3	9,7%
Nic	2	40,0%	0	0,0%	2	28,6%	0	0,0%	3	100,0%	2	33,3%	9	29,0%
Celkem	5	100,0%	3	100,0%	7	100,0%	7	100,0%	3	100,0%	6	100,0%	31	100,0%

Zdroj: Dotazníkové šetření

Dále byla respondentům položena otázka zpracovaná v tabulce č. 3, zda vědí, co jim sociální podnikání přinese, pokud jej uplatní ve své organizaci. Z celkového počtu všech vyplněných dotazníků plyne, že 48,4 % ví, co jim tento druh podnikání přinese, 41,9 % vůbec neví, co by jim přineslo a 9,7 % respondentů odpovědělo, že se nic nezmění, pokud by jej uplatnili. Znalosti organizací na zahraniční státy, kde již koncept sociálního podnikání funguje už nějakou dobu (podrobnější informace jsou v tabulce č. 4), 71 % respondentů vůbec nezná, jak si vede toto odvětví v zahraničí, přes 20 % organizací zná nebo slyšeli, že v některých státech je sociální podnikání zavedené jako předmět podnikání a 6,4 % nevědělo žádný stát.

Tab. 3 (3. otázka) - Víte, co Vám přinese SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ, pokud jej uplatníte ve vaší organizaci? Popište:

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
Ano	2	40,0%	2	66,7%	4	57,1%	5	71,4%	0	0,0%	2	33,3%	15	48,4%
Ne	2	40,0%	1	33,3%	3	42,9%	1	14,3%	3	100,0%	3	50,0%	13	41,9%
Nic	1	20,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	14,3%	0	0,0%	1	16,7%	3	9,7%
Celkem	5	100,0%	3	100,0%	7	100,0%	7	100,0%	3	100,0%	6	100,0%	31	100,0%

Zdroj: Dotazníkové šetření

Poslední otázkou této části byl názor, jestli si myslí, že jsou k dispozici dostatečné informace o sociálním podnikání v České republice, která je zpracována v tabulce č. 5. Ze všech organizací nemělo 42 % žádný názor, 38,6 % nedokázalo na tuto otázku odpovědět a přes 19 % si myslí, že jsou dostatečné informace pro vzdělávání v této oblasti.

Tab. 4 (4. otázka) - Znáte nějaký zahraniční stát, kde KONCEPT SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ funguje?

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
Ano	0	0,0%	1	33,3%	2	28,6%	2	28,6%	0	0,0%	2	33,3%	7	22,6%
Ne	5	100,0%	2	66,7%	3	42,8%	5	71,4%	3	100,0%	4	66,7%	22	71,0%
Nevím	0	0,0%	0	0,0%	2	28,6%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	6,4%
Celkem	5	100,0%	3	100,0%	7	100,0%	7	100,0%	3	100,0%	6	100,0%	31	100,0%

Zdroj: Dotazníkové šetření

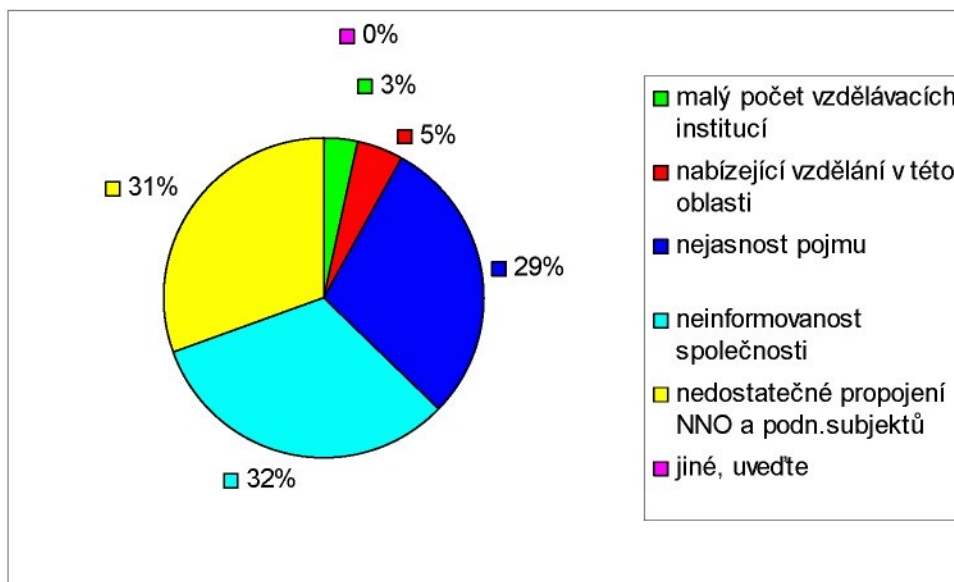
Tab. 5 (5. otázka) - Myslíte si, že jsou k dispozici dostatečné informace o sociálním podnikání?

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
Ano	1	20,0%	1	33,3%	2	28,6%	1	14,2%	0	0,0%	1	16,7%	6	19,4%
Ne	2	40,0%	1	33,3%	2	28,6%	3	42,9%	2	66,7%	3	50,0%	13	42,0%
Nevím	2	40,0%	1	33,3%	3	42,8%	3	42,9%	1	33,3%	2	33,3%	12	38,6%
Celkem	5	100,0%	3	100,0%	7	100,0%	7	100,0%	3	100,0%	6	100,0%	31	100,0%

Zdroj: Dotazníkové šetření

5.3.2 Možnosti využití sociálního podnikání

V této části bylo zjišťováno, jaké jsou možné způsoby či zdroje využití v této oblasti. Na následujícím obrázku č. 4 je znázorněna otázka č. 6 se zněním: Co podle organizací brání výraznějšímu prosazení sociálního podnikání v České republice, měli možnost maximálně dvou odpovědí. Největší zastoupení měla neinformovanost společnosti 32 %, odpovědi nejasnost pojmu a nedostatečné propojení NNO a podnikatelských subjektů se shodovalo kolem 30 %, ostatní možnosti měli jen malé procentní zastoupení (podrobnější informace o jednotlivých názorech pracovních skupin jsou v tabulce č. 6 v příloze 2).

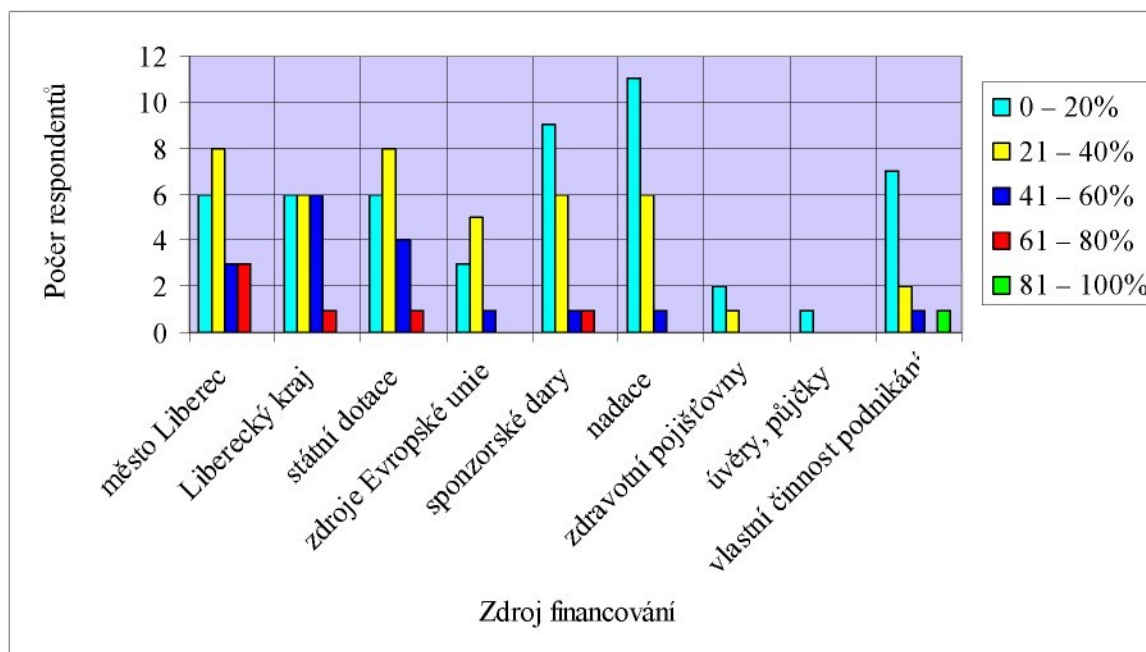
Obr. 4 Prosazení sociálního podnikání v České republice

Zdroj: Dotazníkové šetření

Otázka č. 7 se zaměřila na zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce, organizace měli procentně rozdělit na jaké skupiny se zaměřují. Z celkových 31 odpovědí dotazovaných respondentů se 21 z nich na zaměstnávání znevýhodněných osob nezaměřuje. V rozmezí 0 – 20 % se zaměřuje na absolventy středních a vysokých škol bez praxe, na matky s malými dětmi, na lidi předdůchodového věku, na lidi z venkova, na zdravotně postižené osoby nebo na etnické menšiny. V intervalu 21 – 40 % se organizace zaměřují na lidi předdůchodového věku, na nezaměstnané, na absolventy středních a vysokých škol, na lidi s nízkým vzděláním nebo drogově závislí. V rozmezí 41 – 60 % jsou zastoupeny zdravotně postižené osoby, lidé bez sociálního a rodinného zázemí, lidé předdůchodového věku nebo absolventi škol. V intervalu 61 – 80 % nikdo nevyužívá a v rozmezí 81 – 100 % jsou zastoupeni převážně zdravotně znevýhodnění občané, matky s malými dětmi nebo nezaměstnaní (podrobnější informace jsou v tabulce č. 7 přílohy 3).

Z jakých zdrojů jednotlivé organizace čerpají a jsou financovány, měli subjekty rozdělit zdroje ze 100 % do města Liberce, Libereckého kraje, státních zdrojů, zdrojů EU, sponzorských darů, nadací, zdravotních pojišťoven, úvěrů či půjček, a jestli využívají nějakou část z vlastní činnosti podnikání v sociálních službách. Strukturu jednotlivých

zdrojů v procentních intervalech zobrazuje následující obrázek č. 5, který je zpracován z dat v tabulce č. 8.

Obr. 5 Zdroje financování

Zdroj: Dotazníkové šetření

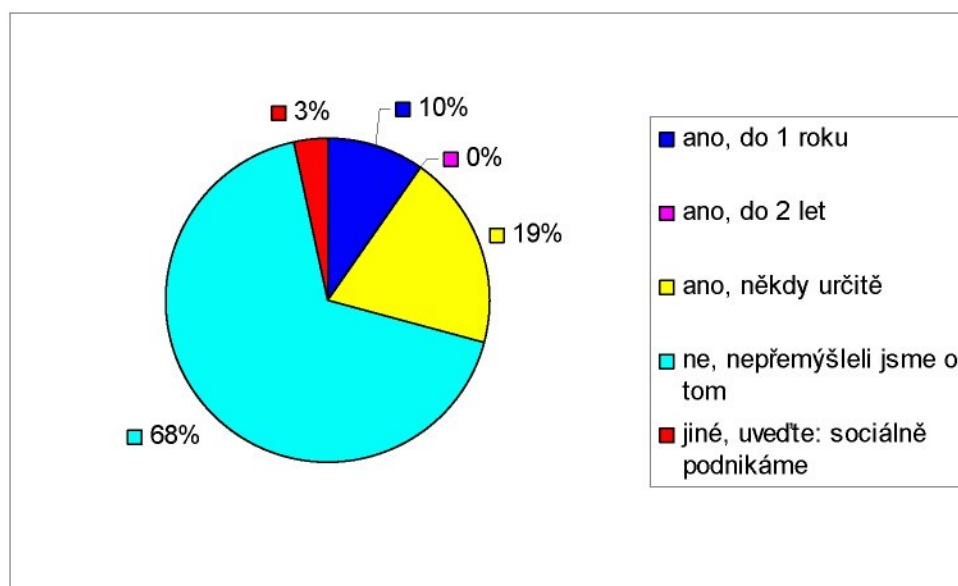
Tab. 8 (8. otázka) - Z jakých zdrojů je Vaše činnost financována? Mezi uvedené příklady rozdělte 100 %.

	0 – 20%	21 – 40%	41 – 60%	61 – 80%	81 – 100%
město Liberec	6	8	3	3	0
Liberecký kraj	6	6	6	1	0
státní dotace	6	8	4	1	0
zdroje Evropské unie	3	5	1	0	0
sponzorské dary	9	6	1	1	0
nadace	11	6	1	0	0
zdravotní pojišťovny	2	1	0	0	0
úvěry, půjčky	1	0	0	0	0
vlastní činnost podnikání	7	2	1	0	1

Zdroj: Dotazníkové šetření

V rozmezí 0 – 20 % nejvíce uvádí 11 respondentů zdroj financování nadace, 9 sponzorské dary, 7 vlastní činnosti podnikání a 6 respondentů se shoduje ve využívání města Liberce, Libereckého kraje nebo státních dotací. V intervalu 21 – 40 % využívá nejčastěji 8 respondentů město Liberec a stejně i státní dotace, 6 respondentů se shoduje v odpovědi zdrojů z Libereckého kraje, nadací a sponzorských darů. Zdroje pro organizaci ze 41 – 60 % využívá 6 respondentů z Libereckého kraje a 4 ze státních dotací. Z města Liberce 3 respondenti uvádí 61 – 80 % zdroje financování. Jeden respondent využívá pouze vlastní činnosti pro své příjmy z 81 – 100 %.

Dále byl dotazník zaměřen na otázku, zpracována v tabulce č. 9 v příloze 4, jestli organizace plánuje do budoucnosti zařadit sociální podnik jako předmět podnikání. Většina, téměř 68 % se shodly, že o tom nepřemýšleli, pod 20 % subjektů někdy určitě zavedou sociální podnikání, ale kdy to bude, to neví, 9,7 % zavedou sociální podnik do 1 roku a 3,7 % subjektů sociálně podniká. Shrnutí otázky na obrázku č. 6.

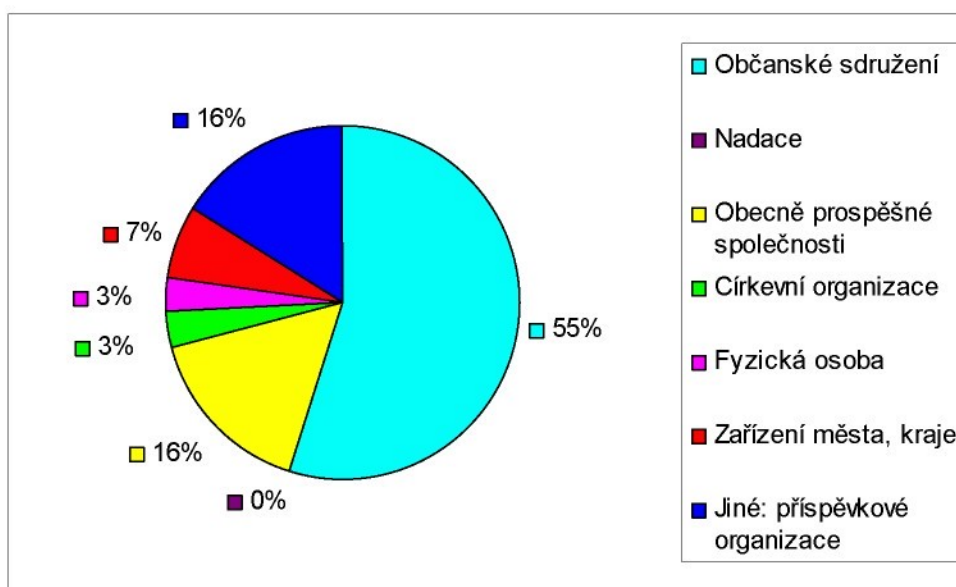

Obr. 6 Sociální podnik jako předmět podnikání ve Vaší organizaci

Zdroj: Dotazníkové šetření

5.3.3 Charakteristika NNO

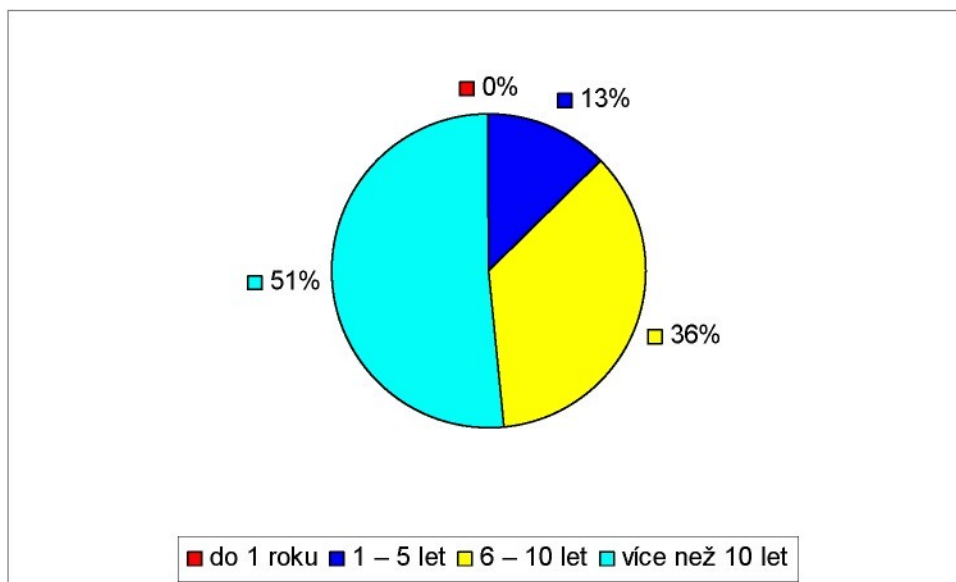
Nejvíce organizací z celkového počtu mají formu občanského sdružení 54,8 %, na druhém místě jsou zastoupeny obecně prospěšné činnosti a příspěvkové organizace shodně kolem 16 %, dále s 6,6 % organizace zřízené městem nebo krajem a z malé procentní části jsou církevní organizace a fyzické osoby. Na následujícím obrázku č. 7 je znázorněna právní forma organizací ve statutárním městě Liberec (podrobnější informace jsou v tabulce č. 10 v příloze 5).

Obr. 7 Právní forma organizací

Zdroj: Dotazníkové šetření

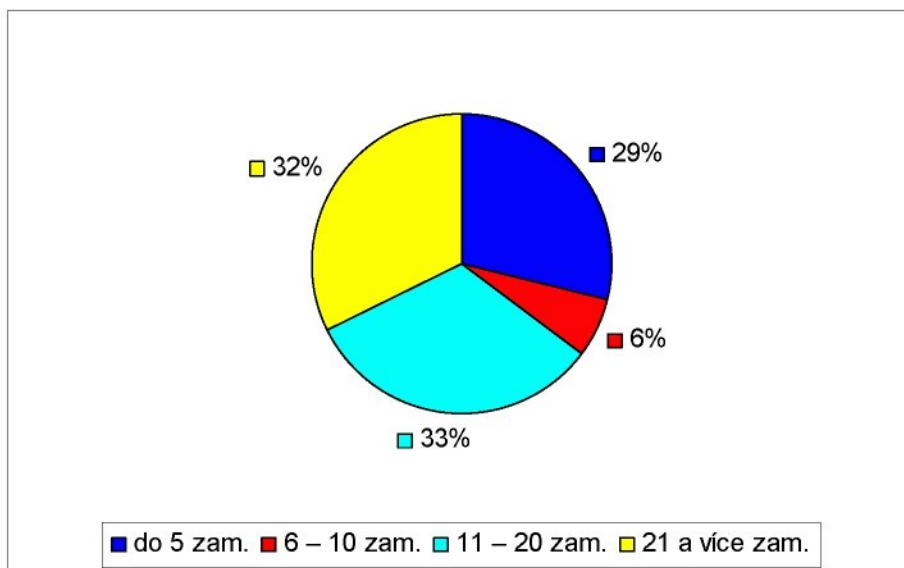
Většina organizací se na trhu sociálních prací vyskytuje již déle než 10 let, a to hlavně v pracovní skupině Rodiny s dětmi a mládeží. Pracovní skupina Uživatelů drog a osob ohrožené závislostmi a Zdravotně znevýhodněné osoby se pohybují na trhu 6 – 10 let téměř 36 % a 12, 9 % neziskových subjektů se na trhu pohybuje méně než 5 let. Shrnutí délky poskytování služeb uvádí obrázek č. 8 (podrobnější informace jsou v tabulce č. 11 příloze 6).

Obr. 8 Doba poskytování sociálních služeb

Zdroj: Dotazníkové šetření

Na otázku, počet zaměstnanců v organizaci, odpovědělo shodně 32,3 % zaměstnávající 11 – 20 a 21 a více zaměstnanců ve své organizaci. V pracovní skupině Rodina, děti a mládež je nejvíce zastoupeno do 20 zaměstnanců a pracovní skupina Zdravotně znevýhodněné osoby zaměstnávají organizace více než 21 zaměstnanců. Na druhém místě organizace zaměstnávají do 5 zaměstnanců zastoupené pracovní skupinou Uživatelů drog a osob ohrožených závislostmi. Strukturu jednotlivých počtu zaměstnanců jsou zobrazeny na obrázku č. 9, který vyplývá z tabulky č. 12 přílohy 7.

Obr. 9 Počet zaměstnanců v organizaci

Zdroj: Dotazníkové šetření

Cílem poslední otázky dotazníkového šetření bylo zjistit případný zájem o spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci v oblasti sociálního podnikání. Z celkového počtu 31 dotazovaných respondentů, z velké části 87 % nemá zájem o další informace, vzdělání či spolupráci a 13 % zastoupené 4 organizacemi projeví zájem o rozšiřování sociálního podnikání a spolupráci s Univerzitou (podrobné informace v tabulce č. 13 v příloze 8).

5.4 Interpretace výsledků

Shrnutí jednotlivých souborů získaných dotazníkovým šetřením.

5.4.1 Znalost sociálního podnikání

O znalosti pojmu sociálního podnikání, sociální ekonomie nebo sociálního podniku není ve statutárním městě Liberec pochyb. Některé organizace interpretovali pojem sociální podnikání takto: „...organizování aktivit zaměřených na podporu různých cílových skupin občanů ve smyslu zkvalitnění jejich života;...podnikání v sociální oblasti za účelem zisku;...souběžně se sociálními službami výdělečná činnost;...sociální podnikání je tržně

orientovaný podnik či zaměstnavatel, založený za účelem vytvoření kvalitních pracovních míst pro lidi znevýhodněných na trhu práce, se sociálním podnikáním souvisejí tři hlavní hodnoty: podnikání, zaměstnanost a zplnomocnění znevýhodněných skupin;...podnikání v sociální službě, které dává pracovní příležitost sociálně znevýhodněným občanům, kteří jsou ohroženi sociální exkluzí;...instituce, která vytváří zisk při zaměstnávání osob s handicapem jak fyzickým, tak sociálním;...forma podnikání se zaměřením na sociální aspekt nebo veškerý zisk slouží oné NNO.²⁸

Dále bylo možné se vyjádřit k otázce, jakou mají organizace představu o tom, co jim přinese sociální podnikání, pokud jej uplatní ve své organizaci. Některé z odpovědí: „...používáme v praxi: přínos pro společnost, vnášení našich pozitivních vizí do společnosti, možnost mít smysluplné zaměstnání;...volné peníze, které nejsou vázány na konkrétní účel a organizace by s nimi mohla volně nakládat podle svých momentálních potřeb, menší závislost na dotacích a darech, která by přinesla organizaci snazší dlouhodobý rozvoj a naplňování jejího klíčového poslání;...podle základních ekonomických zákonitostí o fungování trhu by měl přinášet zisk, prozatím s tím nemáme zkušenosti, primárně je to snaha poskytnout znevýhodněným lidem uplatnění na trhu práce, které by se jim jinde nedostalo;...finanční zdroje umožňující rozvoj poskytovaných služeb pro stávající cílové skupiny.“²⁹

Využití konceptu sociálního podnikání v praxi v zahraničí několik respondentů uvedlo státy jako: Francie, Anglie, Švýcarsko, Španělsko, Itálie nebo Slovensko, většina respondentů neuvedlo žádný stát. Skoro polovina dotazovaných si myslí, že na Liberecku nejsou poskytovány dostatečné informace o sociálním podnikání.

5.4.2 Možnosti využití sociálního podnikání

Většina organizací se dozvídá o sociální problematice z druhé ruky, než aby dostávala informace od institucí, které by měli zajišťovat dostatečné propojení mezi neziskovými organizacemi a podnikatelskými subjekty. Organizace si ani neumí pořádně představit, co vše sociální podnik zahrnuje, jaké mají možnosti v podnikání, co je jeho podstatou,

²⁸ názory některých oslovených organizací na otázku č. 2

²⁹ názory některých oslovených organizací na otázku č. 3

smyslem. Vše závisí na individuálním přístupu, jak lze zlepšit poskytované služby nejen pro klienty, ale i pro možnosti využití zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce. Což je vidět na výsledcích z dotazníkového šetření, co se týče zaměstnávání občanů ohrožených sociální exkluzí. Většinou jsou nejvíce zaměstnávání občané se zdravotním postižením, matky s malými dětmi (matky na mateřské) či lidé předdůchodového věku.

Neziskové subjekty ve statutárním městě Liberec ve velké míře využívají financování (ve většině % intervalech vyplývající z tabulky č. 8) Libereckého kraje, města Liberce nebo státních dotací. Z toho plyne, že není kam spěchat, a proto vidí malou či žádnou motivaci k zahájení sociálního podnikání v neziskovém sektoru. Může to být proto, že jim vyhovuje podpora státu či města a nemají snahu získávat vlastní finanční zdroje a stát se méně závislými na různých podporách. Nebo jim v podnikání brání stanovy v zákonech a složité administrativní nároky. I přesto se některé organizace snaží podnikat z vlastní činnosti (pronájem prostor, služby klientům, vzdělávání klientů, zprostředkování obchodu a služeb, mimoškolní výchova a další), a dokonce pár neziskových organizací sociálně podniká.

Rozvoj sociálního podnikání ve statutárním městě Liberec je otázkou do budoucnosti, neboť přes polovinu neziskových organizací o tomto kroku nepřemýšleli nebo ho někdy určitě zavedou, ale kdy sami neví. Zavedení sociálního podnikání ve své organizaci se rozhodlo méně než jedna pětina do 1 roku, což je naplnění cílů a rozhodnutí daných organizací. Sociální podnik funguje v jednom neziskovém subjektu.

5.4.3 Charakteristika NNO

K nejčastějším právním formám neziskových organizací se řadí občanské sdružení, obecně prospěšné společnosti nebo příspěvkové organizace, která mají v zákoně stanovenou možnost podnikání a využití zisku pro účely organizace. Převládají jednoznačně občanská sdružení nad obecně prospěšnými společnostmi a příspěvkovými organizacemi, neboť jsou jednodušší na založení. V malém zastoupení právních forem jsou zařízení města, kraje či církevní organizace.

Přes polovinu organizací poskytuje sociální služby již přes 10 let. Neziskové subjekty, které poskytují služby do 5 let je téměř jedna pětina. Tyto organizace uvažují o založení sociálního podniku nejčastěji, zřejmě proto, že jsou čerstvé, nové organizace působící na trhu. Nejčastějším počtem zaměstnávání občanů v neziskovém sektoru se pohybuje v rozmezí 11 – 21 nebo 21 a více zaměstnanců ve stejném procentním zastoupení. Zájem o spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci v oblasti sociálního podnikání uvedli 4 organizace z 31 dotazovaných.

5.5 Poskytovatelé sociálních služeb ve statutárním městě Liberec

V následujícím textu budou prezentovány některé neziskové organizace působící ve statutárním městě Liberec. Vybrané subjekty mají zájem o spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci, vyplývající z dotazníkového šetření viz kapitola č. 5.3.3.

5.5.1 CENTRUM GENERACE, o. s.

Centrum Generace využívá právní formu občanského sdružení, patří do pracovní skupiny 3, tedy Rodina, děti a mládež. Sdružení sociálně podniká již pár let a využívá zaměstnávání znevýhodněných osob a to matky s malými dětmi až 80 %. Činnost sdružení je zaměřena na uspokojování kulturních, sportovních, vzdělávacích a jiných zájmů členů, kteří se mohou na činnosti sdružení podílet zejména v těchto oblastech:

- budování občanské společnosti postavené na etických a morálních hodnotách,
- pořádání sportovních, kulturních, společenských a humanitárních akcí,
- získávání dobrovolných spolupracovníků sdružení,
- spolupráce s humanitárními organizacemi,
- poskytování nabídky volno časových programů, které přispívají ke zkvalitnění rodinného života,
- propagace zdravého životního stylu a svou činností napomáhat ke snižování rizika závislosti (drogy, alkohol,) a jevů jako je např. domácí násilí,
- vytvářet projekty vycházející z potřeb cílových skupin,
- vzdělávací a osvětová činnost zejména v oblasti mezilidských vztahů,
- napomáhání při odbourávání národnostních, názorových, věkových a jiných bariér mezi lidmi,

- pomoc členům při zvládání náročných životních situací (např. aktivní podpora v dlouhodobé nezaměstnanosti, osamělosti a pod.).

Centrum Generace usiluje také o spolupráci na všech úrovních. Velmi stojí o podporu a spolupráci ze strany státu a města. Spolupráci s církvemi a humanitárními organizacemi považuje za přínosnou. Je pro ni nezbytná i odezva ze strany firem a podniků či podnikatelů. Jejich projekty jsou založeny na vzájemné spolupráci všech zúčastněných lidí, ať už klientů, jednotlivců, rodin nebo týmů lidí. Sdružení má zájem o spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci.

Kontakt na zodpovědnou osobu:

- Světluš Jiráková
- Centrum Generace, o. s.
Palachova 504/7
460 01 Liberec 1
- mobil: 603 515 694
- web: www.centrumgenerace.cz
- email: admin@centrumgenerace.cz

5.5.2 ESY HANDICAP HELP, o. s.

Občanské sdružení ESY HANDICAP HELP, o.s. poskytující služby na regionálním trhu je zaregistrováno dle zákona. č 108/2006 Sb. k 1.4.2007. Hlavním posláním ESY HANDICAP HELP, o.s je poskytovat odborné a kvalifikované sociální služby osobám s převládajícím tělesným a kombinovaným handicapem a umožnit jim v maximální míře zvládat pobyt v přirozeném domácím prostředí. V práci organizace dbají na zachování důstojnosti, životního stylu, individuálních potřeb a volbě klienta. Při práci se řídí etickými principy při poskytování sociální služby. Sdružení patří do šesté pracovní skupiny Zdravotně znevýhodnění, zaměřuje se na zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce a to převážně na nezaměstnané, absolventy, zdravotně postižené či etnické menšiny.

Cílem práce sdružení je, aby se prostřednictvím jejich služeb mohli klienti zapojit v co největší míře do běžné společnosti:

- poskytujeme podporu a pomoc v činnostech, které klient nezvládá,
- podporujeme rozvoj a zachování stávající soběstačnosti klienta v jeho přirozeném prostředí, popřípadě v cizím prostředí, které klientovi,
- vyhovuje a naplňuje díky poskytovaným sociálním službám své reálné cíle,
- pomáháme při návratu po dlouhodobé hospitalizaci do vlastního života,
- pomáháme při zachování nebo obnovení původního stylu života k všestrannému začlenění do většinové společnosti,
- poskytujeme pomoc při realizaci nových pracovních míst pro tuto cílovou skupinu,
- podílíme se nebo realizuje volno časové aktivity klientů se zaměřením na vzdělávání, sportovní a kulturní aktivity, atd.,
- neustále vzdělává pracovníky akreditovanými a neakreditovanými kurzy
- spolupracujeme s institucemi, úřady a vládními organizacemi se stejným zaměřením.

Mezi zásady - principy poskytování služeb patří:

- pomoc musí vycházet z individuálních potřeb žadatele o službu a je založena na dobrovolnosti a vzájemné dohodě rovnocenných partnerů,
- pomáhající musí respektovat názor klienta nabízejících služeb,
- služba musí působit na klienta aktivně, motivovat ho a nesmí prohlubovat jeho nepříznivou situaci,
- poskytování nabízejících služeb je v souladu se zákonem o sociálních službách.

Všechny aktivity a sociální práce s klienty služeb mají za cíl pomoci odborným způsobem klientů, rodinným příslušníkům, ale i zaměstnancům - upozornit na potřeby této skupiny při realizaci na komunitním plánování a v dlouhodobém rozvoji poskytovaných sociálních služeb na jednotlivých krajích, kde sdružení poskytuje sociální služby, uplatňovat v práci dobré poznatky z práce jiných organizací poskytujících pomoc stejné cílové skupině osob,

zastupovat zájmy svých členů ve vztazích s odbornými organizacemi včetně mezinárodních a hájit zájmy všech členů sdružení.

Pracovní tým organizace se skládá z odborníků, kteří mají vědomosti a dlouholeté zkušenosti jak s vedením organizace poskytující sociální služby, tak s prací přímé obslužné péče (přímá práce s klienty), zaměřené především na osobní asistenci. Organizace má zájem o spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci.

Kontakt na organizaci:

- Lenka Zimmermannová,
vedoucí sociální pracovník
- ESY HANDICAP HELP, o.s.
Rumunská 655/9
460 01 Liberec 4 – Perštýn
- tel.: kancelář 486 123 503
- web: www.esyhandicaphelp.wgz.cz
- email: esyhandicaphelp@seznam.cz, Lenka.Meyra@seznam.cz

5.5.3 ORFEUS, o. s.

ORFEUS je občanským sdružením zdravotně postižených. Má ve svém vínku službu potřebným a snaží se naplňovat prakticky myšlenku vyrovnání příležitostí pro zdravotně postižené formou poskytování služeb Centra denních služeb, osobní asistence, umožňování zvýhodněné autodopravy, organizací výstavních a odborných akcí, jakož i aktivní činnosti v legislativní oblasti.

Od roku 2005 je i realizátorem projektu Sociální ekonomika v ČR zapojením se do Programu CIP EQUAL projektem HEFAISTOS. Hlavním cílem sdružení je nalezení možností, způsobů a podmínek pro vytvoření příležitostí, které by umožnily skupinám osob ohrožených sociální exkluzí vrátit se zpět - tj.: sociální inkluzi. V organizaci byla výrazně prohloubena spolupráce se zahraničními organizacemi zdravotně postižených. Kromě Chorvatska byla rozšířena spolupráce o partnery ze Španělska, Itálie, Slovenska

a Polska. Sdružení se řadí do šesté pracovní skupiny a využívá zaměstnávání znevýhodněných osob a to zdravotně postižené občany. Organizace má zájem o případnou spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci.

Kontakt na předsedu organizace:

- Dr. Josef Vanický,
předseda
- Klicperova 414/2
460 01 Liberec 4 – Perštýn
- mobil: 602 200 458
- web: <http://orfeus-cr.cz>
- email: vanicky@orfeus-cr.cz

5.6 Shrnutí rozvoje sociálního podnikání ve statutárním městě Liberec

Z provedeného dotazníkového šetření vyplynulo, že podvědomí neziskových organizací o sociální ekonomii, sociálním podnikání a sociálních podnicích je doposud málo rozšířené. Z šetření také vyplývá skutečnost, že neziskové organizace mají málo informací o této oblasti, a tudíž nemohou využít této možnosti podnikání. Myslím si, že prvním krokem, jak lépe rozšířit problematiku sociálního podnikání do neziskového sektoru ve statutárním městě Liberec, je pravidelná komunikace města se subjekty, např. ve formě různých přednášek, propagačních materiálů, propojení studentů a profesorů s jednotlivými organizacemi, prostřednictvím vzdělávání (propojení ekonomického vzdělání se sociálním).

Je potřeba podporovat NNO, neboť jejich budoucnost závisí také na státu, kraji či městě. Komunitní plánování sociálních služeb funguje snad už ve všech větších městech v celé České republice a může být i nástrojem při řešení sociální exkluze. Tím je vytvořena evidence a seznam neziskových organizací pro budování, zakládání sociálních podniků. Samozřejmě, že každý začátek podnikání je velmi náročný, co se týče legislativy, kterou nelze opomíjet. Bohužel pokud nebudou mít neziskové organizace podporu a ochotu z různých ministerstev České republiky, tedy státu, tak nebudou moci vytvářet a prosazovat sociální ekonomiku v praxi. V prosazení sociální ekonomiky brání spousta překážek.

Při běžném provozu sociálních služeb v organizacích je vidět ještě nedostatečná profesionalita. Také se můžete setkat s nedůvěrou některých sponzorů k sociální ekonomice nebo organizaci, která má vlastní příjmy, protože si myslí, že sociální podniky jsou celkově nestabilní podnikatelské prostředí. Chybí také propojení podpory malého a středního podnikání s dalšími oblastmi podpory, nedostatečné propojení NNO a podnikatelských subjektů se sociální ekonomikou.

Zaměstnávání v této oblasti může mít také dosti omezené možnosti (např. v oblasti alternativních pracovních úvazků). Složitost právního systému a spousta výjimek se týká také pracovní síly v organizacích, jelikož je nutné vyplácet minimální mzdu a odvody, stává se pracovní síla dražší. Sociální podniky se zaměřují na zaměstnávání

znevýhodněných skupin osob na trhu práce, což umožní těmto skupinám obyvatelstva žít plnohodnotným životem jako ostatní lidé na trhu práce. Neziskové organizace ve statutárním městě Liberec podporují, naplňují a využívají koncept sociálního podnikání z hlediska znevýhodněných skupin osob na trhu práce. Na Liberecku je velké pracovní zázemí pro pracovní skupiny jako jsou matky na mateřské, senioři, absolventi škol, zdravotně postižení občané aj.

Co je zapotřebí, aby bylo vytvořeno kvalitní zázemí pro sociální ekonomiku v regionu Liberec a i v celé České republice? Je potřeba vytvořit podmínky pro fungování a šíření myšlenky sociální ekonomiky. Jak už bylo zmíněno je zapotřebí vytvořit strukturu vzdělávání ve formě poradenství šité sociálním podnikům na míru. Možností, jak rozvíjet sociální oblast je spousta, např. vymyslet vhodné motivační finanční nástroje a indikátory vyhodnocování sociálních podniků. Některé nestátní neziskové organizace působící ve statutárním městě Liberec by uvítali možnou podporu k získání prvotní investice do sociálního podnikání, kdyby uvažovali o založení sociálního podniku.

Orientace v sociálním podnikání není jednoduchá. Myslím si, že by k usnadnění nejasností pojmu pro některé organizace pomohla technická asistence složená z jednotlivých částí podnikatelského plánu (business plán, marketing, cash flow aj.). Vysvětlit organizacím, co je podstatou a cílem založení sociálního podniku v rámci konferencí, přednášek, pravidelných setkání. Měla by fungovat zpětná vazba s magistrátem a jednotlivými subjekty. Měl by se podporovat regionální rozvoj v této oblasti, tím se bude zvyšovat zaměstnanost sociálních skupin obyvatelstva. Šířit pojem sociální ekonomie mezi veřejnost, a tím zajistit možnost lokálním a regionálním komunitám, aby i tyto skupiny znali koncept sociálního podnikání.

Vhodné pro naplnění cílů pro rozvoj sociálního podnikání ve statutárním městě Liberec je vytvoření pracovní skupiny, která se konceptu a šíření sociálního podnikání bude zabývat podrobněji a bude vzdělávat a komunikovat s neziskovými organizacemi ve městě.

Závěr

Práce se zabývá sociálním podnikáním v České republice, převážně je zaměřena na statutární město Liberec. Sociální ekonomika je v České republice stále poměrně neznámý a nový pojem, který se začal užívat na počátku 80. let minulého století v západní Evropě. Můžeme říci, že sociální ekonomika je u nás stále málo rozvinutá. Pomalý růst této oblasti na trhu mají za následek překážky, které brání výraznějšímu prosazení sociální ekonomiky, jako nejasné vymezení veřejné podpory, celkově nestabilní podnikatelské prostředí, netransparentnost a složitost právního systému (velký počet výjimek) nebo nedůvěra sponzorů k sociální ekonomice či k organizaci, která má vlastní příjmy.

V současné době neexistuje v ČR jasný, explicitní vládní dokument hlásící se k pojmu sociální ekonomie a to i přesto, že tento koncept je součástí sociálních politik a politik místního rozvoje v zemích EU. Existuje zatím jen omezené povědomí o tom, co sociální ekonomie znamená. Je potřeba se zaměřit na vytvoření vhodných motivačních finančních nástrojů, kterými bude sociální ekonomika realizovatelná.

Sociální ekonomika souvisí s poskytováním sociálních služeb převážně osobám zasažených sociální exkluzí. Tedy těch, kteří se z určitého důvodu ocitli tzv. mimo společnost a snaží se o jejich zpětné začlenění do běžného života. Bylo provedeno dotazníkové šetření, ze kterého vyplynulo, že informovanost, využitelnost a znalost sociálního podnikání v České republice konkrétně ve statutárním městě Liberec stále není dostatečná.

Většina neziskových organizací působící ve statutárním městě Liberec je financována ze zdrojů města, kraje nebo státu. Jen malé množství organizací se zabývá sociálním podnikáním nebo jen úplatní ve své organizaci do roka. Vytvořením dobrého, kvalitního zázemí pro rozvoj sociálního podnikání ve městě, může přispět k podpoře sociální soudružnosti, udržitelnosti, regionálního rozvoje či snížení nezaměstnanosti.

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala paní Ing. Martině Prskavcové, vedoucí mé diplomové práce, za ochotu, cenné rady a připomínky při vypracování této práce.

Seznam použité literatury

Citace

- [1] BARTOŠOVÁ, E. *Podnikání pro lidi a pro planetu* [online]. Brno: Respekt Publishing a.s., 2010 [cit.2010-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://bartosova.blog.respekt.cz/c/131420/Podnikaji-pro-lidi-a-pro-planetu.html>>.
- [2] BEZECKÁ, E. *Sociální firma – Francouzská a česká sociální ekonomika* [online]. Praha: Fokus Praha, o.s., 2006 [cit. 2010-04-01]. Dostupný na WWW: <<http://www.socialnifirmy.cz/index.php?action=main&article=345&subjekt=79>>.
- [3] BORZAGA, C., DEFOURNY, J. *The Emergence of Social Enterprise*. 1st Edition. London: Routledge, 2001, s. 6 - 7. ISBN 0-415-25301-2.
- [4] ČERNÁ M. a kol. *Sociální podniky-poznatky z Itálie* [online]. Praha: Nový Prostor, o.s. 2007. [cit. 2009-11-12]. Dostupné z WWW: <http://www.socialni-ekonomika.cz/images/Pdf/neapol_web_jednostrany.pdf>.
- [5] Co je sociální podnik? *Os noviny: zpravodajský portál o občanské společnosti* [online]. 2007 [cit. 2009-10-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.osnoviny.cz/socialni-podnikani-v-ceske-republice-teorie-a-praxe>>.
- [6] DEFOURNY, J. *Sociální podniky v rozšířené Evropě. Koncept a skutečnosti*. [online]. Praha: CECOP-EST 2004. [cit. 2009-11-13]. Dostupné z WWW: <http://www.cecop-est.cz/download/Socialni_podniky_Defourny_EMES1.pdf>.
- [7] FRIČ, P., GOULLI, R. a kol. *Neziskový sektor v České republice*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001, s. 33 - 58. ISBN 80-86432-04-1.

- [8] PESTOFF, V. A. *Reforming social services in Central eastern Europe an eleven overview*. In: Sborník CRYF, Krakov, 1995 podle: Rektořík, J. a kolektiv. *Organizace neziskového sektoru : základy ekonomiky, teorie a řízení*. Doplněné vydání. Praha: nakladatelství EKOPRESS, 2004, s. 16. ISBN 80-86119-41-6.
- [9] *Projekt Tématická síť pro sociální ekonomiku – Nová ekonomika, o.p.s.* [online]. Praha: Nová ekonomika, o.p.s., 2009 [cit. 2010-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.socialni-ekonomika.cz/cs/slovník-pojm.html>>.
- [10] REKTOŘÍK, J. *Neziskové organizace v ČR, SR a Rakousku*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000, s. 181. ISBN 80-210-2259-0.
- [11] REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru : základy ekonomiky, teorie a řízení*. Doplněné vydání. Praha: EKOPRESS, 2004, s. 177. ISBN 80-86119-41-6.
- [12] SALAMON, L. M., ANHEIER, H. K. *Definding of the Nonprofit Sector. A Gross National Analysis*. Manchester University Press, 1997 podle: Škarabelová, S. a kol. *Když se řekne nezisková organizace : příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3.
- [13] SALVATORE VETRO. *Elexies* [online]. 2009 [cit. 2010-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.elexies.info/>>.
- [14] *Sociální firma – šance pro znevýhodněné na trhu práce* [online]. Praha: Fokus Praha, o.s., 2006 [cit. 2009-10-16]. Dostupný na WWW: <<http://www.socialnifirmy.cz/index.php?action=main&subject=13&lang=cz>>.
- [15] ŠKARABELOVÁ, S. a kol. *Když se řekne nezisková organizace : příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, s. 7 - 9. ISBN 80-210-3031-3.

- [16] URMANOVÁ, L. *Sociální podnikání na Slovensku* [online]. Praha: Nová ekonomika, 2009 [cit.2010-03-21]. Dostupný z WWW: <http://www.helpnet.cz/data/articles/down_32054.pdf>.
- [17] Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy.
- [18] Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.
- [19] Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.
- [20] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů.

Bibliografie

- [1] DEFOURNY, J. *Definition of social economy*. [online]. [cit. 2009-11-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.emes.net/index.php?id=234>>.
- [2] HAMERNÍKOVÁ, B. *Financování ve veřejném a neziskovém nestátním sektoru*. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. ISBN 80-902752-3-0.
- [3] HYÁNEK, V., PROUZOVÁ, Z., ŠKARABELOVÁ, S. a kolektiv. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4.
- [4] *Nestátní neziskové organizace v České republice* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí v České republice, 2009 [cit. 2009-11-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.czech.cz/cz/ekonomika-podnikani-veda/podnikani/neziskove-organizace>>.

- [5] *Neziskový sektor* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí v České republice, 2009 [cit. 2009-11-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.czech.cz/cz/ekonomika-podnikani-veda/vseobecne-informace/neziskovy-sektor>>.
- [6] *Sociální firma – šance pro znevýhodněné na trhu práce* [online]. Praha: Fokus Praha, o.s., 2006 [cit. 2009-10-16]. Dostupný na WWW: <<http://www.socialnifirmy.cz/index.php?action=main&subject=12&lang=cz>>.
- [7] SYROVÁTKOVÁ, J. Řízení sociálního podniku. In *Nová teorie ekonomiky a managementu organizací, svět v pohybu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2008. ISBN 978-80-2451-408-6.
- [8] SYROVÁTKOVÁ, J. Rizika sociálního podnikání pro neziskový sektor. In *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pod názvem Podnikatelské modely sociální ekonomiky*. 1. vyd. Banská Bystrice: Univerzita Mateja Bela v Banské Bystrici, 2008. ISBN 978-80-8083-663-4.
- [9] TOŠNER, J. Obecné otázky neziskového sektoru. In *Sborník vybraných materiálů specializačního kurzu pod názvem Řízení neziskových organizací*. 1. vyd. Praha: Agnes, 1999, s. 43-50. ISBN 80-902633-2-1.
- [10] Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.
- [11] Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.
- [12] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
- [13] Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam příloh

- PŘÍLOHA č. 1:** Dotazník.
- PŘÍLOHA č. 2:** Tabulka č. 6 - Co podle Vás brání výraznějšímu prosazení sociálního podnikání v České republice?
- PŘÍLOHA č. 3:** Tabulka č. 7 - Zaměřujete se na zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce?
- PŘÍLOHA č. 4:** Tabulka č. 9 - Plánujete do budoucnosti ve Vaší organizaci sociální podnikání zařadit jako předmět podnikání?
- PŘÍLOHA č. 5:** Tabulka č. 10 - Jaká je Vaše současná právní forma organizace?
- PŘÍLOHA č. 6:** Tabulka č. 11 - Jak dlouho služby poskytujete?
- PŘÍLOHA č. 7:** Tabulka č. 12 - Počet zaměstnanců?
- PŘÍLOHA č. 8:** Tabulka č. 13 - Máte zájem o případnou spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci v oblasti sociálního podnikání?

PŘÍLOHA č. 1: Dotazník

Vážená paní, vážený pane,

v rámci diplomové práce **Podmínky pro rozvoj sociálního podnikání v České republice** si Vás dovoluji požádat o vyplnění dotazníku uloženého v příloze. Tento dotazník je určen pro zmapování sociálního podnikání neziskového sektoru v Liberci.

Vámi poskytnuté informace budou statisticky zpracovány a použity pouze ke studijním účelům a výsledky budou prezentovány zcela anonymně.

Vyplnění dotazníku by nemělo trvat déle než 10 minut. S jakýmkoli dotazem k tomuto průzkumu se, prosím, obraťte na kontaktní osobu.

Pokud není v dotazníku určeno jinak, označte, prosím, jen jednu odpověď.

Děkuji za Vaši ochotu a čas strávený při vyplnění dotazníku.

S pozdravem

Bc. Renata Kašparová
studentka Technické univerzity v Liberci,
Ekonomická fakulta,
e-mail: rencitka@seznam.cz

DOTAZNÍK

Vážená paní, vážený pane,

žádám Vás o vyplnění dotazníku, který se pokouší zmapovat sociální podnikání neziskového sektoru v Liberci.

Dotazník je součástí diplomové práce a slouží pouze pro studijní účely. Pokud není uvedeno jinak, označte, prosím jen jednu odpověď.

Děkuji za spolupráci.

Bc. Renata Kašparová

studentka Ekonomické fakulty Technické univerzity v Liberci

1. Znáte pojem SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ?

- ☐ ano
☐ ne
☐ nevím

2. Co si pod pojmem SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ představíte, definujte:

3. Víte, co Vám přinese SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ³⁰, pokud jej uplatníte ve vaší organizaci? Popište:

³⁰ Sociální podnikání je soustavná činnost, prováděna samostatně, pod vlastním jménem, na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku, který slouží k naplnění sociálního cíle. Sociální podnikání řeší prostřednictvím samostatné podnikatelské aktivity a účasti na trhu otázky zaměstnanosti, sociální soudržnosti a místního rozvoje. Svou činností podporuje solidární chování, sociální začleňování a růst sociálního kapitálu zejména na místní úrovni s maximálním respektováním trvale udržitelného rozvoje.

4. Znáte nějaký zahraniční stát, kde KONCEPT SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ funguje?

☐ ano, jaký

☐ ne

☐ nevím

5. Myslíte si, že jsou k dispozici dostatečné informace o sociálním podnikání?

☐ ano

☐ ne

☐ nevím

6. Co podle Vás brání výraznějšímu prosazení sociálního podnikání v České republice?(Prosím označte maximálně 2 možnosti)

☐ malý počet vzdělávacích institucí

☐ nabízející vzdělání v této oblasti

☐ nejasnost pojmu

☐ neinformovanost společnosti

☐ nedostatečné propojení NNO a podnikatelských subjektů

jiné, uveďte

7. Zaměřujete se na zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce? Uveďte procentně na jaké skupiny se právě Vy zaměřujete:

% nezaměstnaní (zejména dlouhodobě)

% absolventi středních a vysokých škol (bez praxe)

% lidé s nízkým vzděláním

% lidé předdůchodového věku

% lidé z venkova i měst, jež nízké příjmy ukotvují do chronické chudoby

% drogově závislí

% zdravotně (mentálně, smyslově nebo tělesně) postižení

% duševně nemocní

- % matky s malými dětmi (po mateřské dovolené)
- % lidé bez běžného sociálního a rodinného zázemí (např. p návratu výkonu trestu, z psychiatrické léčebny, po dlouhodobé nemoci, bezdomovci, mladiství z dětských domovů a výchovných ústavů)
- % mladí lidé, kteří nemají zajištěnou práci ani bydlení
- % přistěhovalci, resp. uprchlíci
- % etnické menšiny

8. Z jakých zdrojů je Vaše činnost financována? Mezi uvedené příklady rozdělte 100 %. (Např. Váš rozpočet je složen pouze z prostředků města a fondů EU, tzn. každý dostane 50 %)

- % město Liberec
- % Liberecký kraj
- % státní zdroje
- % zdroje Evropské unie
- % sponzorské dary
- % nadace
- % zdravotní pojišťovny
- % úvěry, půjčky
- % vlastní činnost, uveďte jaká

9. Plánujete do budoucnosti ve Vaší organizaci sociální podnikání zařadit jako předmět podnikání?

- ☐ ano, do 1 roku
- ☐ ano, do 2 let
- ☐ ano, někdy určitě
- ☐ ne, nepřemýšleli jsme o tom
- ☐ jiné, uveďte:

10. Jaká je Vaše současná právní forma organizace?

- ☐ Sdružení
- ☐ Nadace

- ☐ Obecně prospěšné společnosti
- ☐ Církevní organizace
- ☐ Fyzická osoba
- ☐ Zařízení města, kraje
- ☐ Jiné uveďte:

11. Jak dlouho služby poskytujete?

- ☐ do 1 roku
- ☐ 1 – 5 let
- ☐ 6 – 10 let
- ☐ více než 10 let

12. Počet zaměstnanců?

- ☐ do 5 zaměstnanců
- ☐ 6 – 10 zaměstnanců
- ☐ 11 – 20 zaměstnanců
- ☐ 21 a více zaměstnanců

13. Máte zájem o případnou spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci v oblasti sociálního podnikání?

- ☐ ano
- ☐ ne

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Vyplněný dotazník odešlete do 9.4.2010 na e-mail:

rencitka@seznam.cz

PŘÍLOHA č. 2: Tab. 6 (6. otázka) - Co podle Vás brání výraznějšímu prosazení sociálního podnikání v České republice? (označte max. 2 možnosti)

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
malý počet vzdělávacích institucí	0	0,0%	1	16,7%	0	0,0%	1	7,1%	0	0,0%	0	0,0%	2	3,3%
nabízející vzdělání v této oblasti	0	0,0%	0	0,0%	2	14,3%	0	0,0%	1	16,7%	0	0,0%	3	4,8%
nejasnost pojmu	4	40,0%	1	16,7%	3	21,4%	3	21,4%	3	50,0%	4	33,3%	18	29,0%
neinformovanost společnosti	1	10,0%	2	33,3%	5	35,7%	6	42,9%	2	33,3%	4	33,3%	20	32,3%
nedostatečné propojení NNO a podn. subjektů	5	50,0%	2	33,3%	4	28,6%	4	28,6%	0	0,0%	4	33,3%	19	30,6%
jiné, uveďte	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Celkem	10	100,0%	6	100,0%	14	100,0%	14	100,0%	6	100,0%	12	100,0%	62	100,0%

Zdroj: Dotazníkové šetření

PŘÍLOHA č. 3: Tab. 7 (7. otázka) - Zaměřujete se na zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce? (uveďte %)

	0 – 20%	21 – 40%	41 – 60%	61 – 80%	81 – 100%
nezaměstnaní	0	1	0	0	1
absolventi SŠ a VŠ	2	1	1	0	0
lidé s nízkým vzděláním	0	1	0	0	0
lidé předdůchodového věku	1	2	1	0	0
lidé z venkova (chudoba)	1	0	0	0	0
drogově závislí	0	1	0	0	0
zdravotně postižení	1	0	1	0	2
duševně nemocní	0	1	0	0	0
matky s malými dětmi	2	0	0	0	1
lidé bez sociálního a rodinného zázemí	1	0	1	0	0
mladí lidé bez bydlení a práce	0	1	0	0	0
přistěhovalci, resp. uprchlíci	0	1	0	0	0
etnické menšiny	1	0	0	0	0

Zdroj: Dotazníkové šetření

PŘÍLOHA č. 4: Tab. 9 (9. otázka) - Plánujete do budoucnosti ve Vaší organizaci sociální podnikání zařadit jako předmět podnikání?

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
ano, do 1 roku	0	0,0%	1	33,3%	1	14,3%	1	14,2%	0	0,0%	0	0,0%	3	9,7%
ano, do 2 let	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
ano, někdy určitě	0	0,0%	1	33,3%	1	14,3%	3	42,9%	0	0,0%	1	16,7%	6	19,4%
ne, nepřemýšleli jsme o tom	5	100,0%	1	33,3%	4	57,1%	3	42,0%	3	100,0%	5	83,3%	21	67,7%
jiné, uveďte: sociálně podnikáme	0	0,0%	0	0,0%	1	14,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	3,2%
Celkem	5	100,0%	3	100,0%	7	100,0%	7	100,0%	3	100,0%	6	100,0%	31	100,0%

Zdroj: Dotaznikové šetření

PŘÍLOHA č. 5: Tab. 10 (10. otázka) - Jaká je Vaše současná právní forma organizace?

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
Občanské sdružení	2	40,0%	3	100,0%	4	57,1%	3	42,9%	2	66,7%	3	50,0%	17	54,8%
Nadace	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Obecně prospěšné společnosti	0	0,0%	0	0,0%	1	14,3%	3	42,9%	0	0,0%	1	16,7%	5	16,1%
Církevní organizace	1	20,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	3,2%
Fyzická osoba	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	33,3%	0	0,0%	1	3,2%
Zařízení města, kraje	1	20,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	14,2%	0	0,0%	0	0,0%	2	6,6%
Jiné: příspěvkové organizace	1	20,0%	0	0,0%	2	28,6%	0	0,0%	0	0,0%	2	33,3%	5	16,1%
Celkem	5	100,0%	3	100,0%	7	100,0%	7	100,0%	2	100,0%	6	100,0%	31	100,0%

Zdroj: Dotazníkové šetření

PŘÍLOHA č. 6: Tab. 11 (11. otázka) - Jak dlouho služby poskytujete?

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
do 1 roku	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
1 – 5 let	1	20,0%	0	0,0%	1	14,3%	1	14,2%	1	33,3%	0	0,0%	4	12,9%
6 – 10 let	1	20,0%	0	0,0%	1	14,3%	3	42,9%	2	66,7%	4	66,7%	11	35,5%
vice než 10 let	3	60,0%	3	100,0%	5	71,4%	3	42,9%	0	0,0%	2	33,3%	16	51,6%
Celkem	5	100,0%	3	100,0%	7	100,0%	7	100,0%	3	100,0%	6	100,0%	31	100,0%

Zdroj: Dotaznikové šetření

PŘÍLOHA č. 7: Tab. 12 (12. otázka) - Počet zaměstnanců?

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
do 5 zam.	1	20,0%	1	33,3%	2	28,6%	1	14,2%	2	66,7%	2	33,3%	9	29,0%
6 – 10 zam.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	33,3%	1	16,7%	2	6,4%
11 – 20 zam.	2	40,0%	1	33,3%	4	57,1%	3	42,9%	0	0,0%	0	0,0%	10	32,3%
21 a více zam.	2	40,0%	1	33,3%	1	14,3%	3	42,9%	0	0,0%	3	50,0%	10	32,3%
Celkem	5	100,0%	3	100,0%	7	100,0%	7	100,0%	3	100,0%	6	100,0%	31	100,0%

Zdroj: Dotaznikové šetření

PŘÍLOHA č. 8: Tab. 13 (13. otázka) - Máte zájem o případnou spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci v oblasti sociálního podnikání?

	1. PS		2. PS		3. PS		4. PS		5. PS		6. PS		Celkem	
Ano	0	0,0%	0	0,0%	2	28,6%	2	28,6%	0	0,0%	0	0,0%	4	13,0%
Ne	5	100,0%	3	100,0%	5	71,4%	5	71,4%	3	100,0%	6	100,0%	27	87,0%
Celkem	5	100,0%	3	100,0%	7	100,0%	7	100,0%	3	100,0%	6	100,0%	31	100,0%

Zdroj: Dotaznikové šetření

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

65 - 75

Forma zpracování diplomové práce:

tiskřená

Seznam odborné literatury:

HAMERNÍKOVÁ, B. Financování ve veřejném a neziskovém nestátním sektoru. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. ISBN 80-902752-3-0.

HYÁNEK, V., PROUZOVÁ, Z., ŠKARABELOVÁ, S. a kol. Neziskové organizace ve veřejných službách. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4.

BORZAGA, C. a DEFOURNY, J. The Emergence of Social Enterprise. 1st Edition. London: Routledge, 2001. ISBN 0-415-25301-2.

SYROVÁTKOVÁ, J. Řízení sociálního podniku. In Nová teorie ekonomiky a managementu organizací, svět v pohybu. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2008. ISBN 978-80-2451-408-6.

SYROVÁTKOVÁ, J. Rizika sociálního podnikání pro neziskový sektor. In Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pod názvem Podnikatelské modely sociální ekonomiky. 1. vyd. Banská Bystrice: Univerzita Mateja Bela v Banské Bystrici, 2008. ISBN 978-80-8083-663-4.

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších předpisů.

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Martina Prskavcová, Ph.D.

Katedra financí a účetnictví

Konzultant diplomové práce:

Ing. Jaroslava Syrovátková, Ph.D.

Katedra podnikové ekonomiky

Datum zadání diplomové práce:

31. října 2009

Termín odevzdání diplomové práce:

7. května 2010

doc. Dr. Ing. Olga Hagecová

děkanka

prof. Ing. Jarmila Prskavcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 31. října 2009